

รูปปฏิเสธ *ma:j2* ในฐานะดัชนีวัจนปฏิบัติในบทสนทนาแบบกันเอง ในภาษาไทยนครศรีธรรมราช¹

รุจิรา บำรุงกาญจน์²

Received: September 5, 2019

Revised: September 16, 2019

Accepted: October 9, 2019

บทคัดย่อ

จากการสังเกตการสนทนาของผู้พูดภาษาไทยนครศรีธรรมราช พบประเด็นที่น่าสนใจว่า ผู้พูดใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* ทำหน้าที่อื่นที่ไม่ใช่การปฏิเสธได้ เช่น แก้ไขถ้อยคำที่กล่าวไปแล้ว ยืนยัน และแสดงว่าเห็นด้วยกับผู้ร่วมสนทนา ซึ่งการศึกษาภาษาไทยถิ่นใต้ก่อนหน้านี้ส่วนใหญ่มักกล่าวถึงรูปปฏิเสธในแง่การปรากฏทางวากยสัมพันธ์ และความหมายทางอรรถศาสตร์ แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาหน้าที่ของรูปปฏิเสธ *ma:j2* ในภาษาไทยถิ่นใต้ในทางวัจนปฏิบัติเช่นนี้ งานวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติของรูปปฏิเสธ *ma:j2* ในบทสนทนาแบบกันเองในภาษาไทยนครศรีธรรมราช โดยรวบรวมข้อมูลรูปปฏิเสธ *ma:j2* จากบทสนทนาจำนวน 36 บทสนทนาของผู้ร่วมสนทนาทั้งเพศหญิงและชาย จำนวนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งมีอายุ อาชีพ การศึกษา และสถานภาพทางสังคมที่หลากหลาย ผลการศึกษาพบว่าผู้พูดภาษาไทยนครศรีธรรมราชใช้ *ma:j2* ทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติ 2 ประเภท คือ (1) หน้าที่ด้านตัวบท ได้แก่ การแก้ไขถ้อยคำที่กล่าวไปแล้ว และการตัดบทการสนทนา (2) หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ ได้แก่ การให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือเสริมความ การแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้ร่วมสนทนา การแสดงว่าเห็นด้วยกับผู้ร่วมสนทนา การยืนยัน การแก้ตัว และการแสดงว่าสิ่งที่กำลังกล่าวถึงไม่มีความสำคัญ

คำสำคัญ: รูปปฏิเสธ *ma:j2*, การปฏิเสธในภาษาไทยนครศรีธรรมราช, ภาษาถิ่นใต้, ดัชนีวัจนปฏิบัติ, วัจนปฏิบัติศาสตร์

¹ บทความนี้ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนวิจัยสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

² หน่วยงานผู้แต่ง: ภาควิชาภาษา คณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, อีเมล: rujira.bu@kmitl.ac.th

The Negative Form *ma:j2* as a Pragmatic Marker in Casual Conversations in Nakhon Si Thammarat Thai³

Rujira Bumrungkarn⁴

Received: September 5, 2019

Revised: September 16, 2019

Accepted: October 9, 2019

Abstract

When observing speakers of Nakhon Si Thammarat Thai talking in their daily life, it is found that the negative form *ma:j2* can be used beyond negation. For example, they use *ma:j2* to correct information, confirm what has been said, and show that they agree with other interlocutors. However, most previous studies of Southern Thai dialects have only viewed *ma:j2* as a negative form syntactically and semantically, but not pragmatically. This article, therefore, aims to study the pragmatic functions of the negative form *ma:j2* in casual conversations in Nakhon Si Thammarat Thai. Data were collected from 36 conversations between two or more female and male interlocutors of different ages, occupations, education levels and social status. Analysis shows that speakers use *ma:j2* as a pragmatic marker to interact with other interlocutors on two levels. At the textual level, *ma:j2* has two functions: correcting what has been said, and interrupting. At the interactional level, *ma:j2* has six different functions: providing more information, clearing up another interlocutor's misunderstanding, showing agreement, confirming, making excuses, and expressing that the topic mentioned is not important.

Keywords: negative form *ma:j2*, negation in Nakhon Si Thammarat Thai, Southern Thai Dialect, pragmatic marker, pragmatics

³ This research is supported by KMITL Research and Innovation Services (KRIS)

⁴ Affiliation: Department of Languages, Faculty of Liberal Arts, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang,
E-mail: rujira.bu@kmitl.ac.th

1. บทนำ

รูปปฏิเสธ *ma:j2* ‘ไม่’ ในภาษาไทยนครศรีธรรมราชจัดเป็นอนุภาคปฏิเสธ (negative particle) ซึ่งเป็นหน่วยคำอิสระ (free morpheme) หรือคำปฏิเสธเช่นเดียวกับรูปปฏิเสธ *ไม่* ในภาษาไทยกรุงเทพฯ แต่จากการเก็บข้อมูล พบว่ารูปปฏิเสธในภาษาไทยนครศรีธรรมราชมี 2 รูป ได้แก่ รูปปฏิเสธซึ่งมีสระเสียงสั้น *ma:j2* และรูปปฏิเสธซึ่งมีสระเสียงยาว *ma:j2* ซึ่งปรากฏในบริบทที่ต่างกัน กล่าวคือ *ma:j2* ซึ่งมีสระเสียงสั้นนี้จะปรากฏหน้าคำหรือวลีที่ต้องการปฏิเสธดังปรากฏในตัวอย่าง (1) ส่วน *ma:j2* ซึ่งมีเสียงสระที่ยาวกว่าจะปรากฏลำพังหรืออาจปรากฏร่วมกับคำลงท้าย⁵ (final particle) เช่น คำลงท้ายแสดงความสุภาพ *kha²¹* ในการปฏิเสธถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนาในผลัดการสนทนา (turn) ก่อนหน้านั้นได้ ดังปรากฏในตัวอย่าง (2) ดังนี้

(1) 1 A: le:5 le:5 no:n7 pi:5 ma:j2 cho:p6 le:n1.

ดู ดู น้อง ปี่ ไม่ ชอบ พุด

2 B: *ma:j2*, ma:j2 le:n1 le:j5. khraj5 tha:m1 ka4 jim7 jim7.

ไม่ พุด เลย ใคร ถาม ก็ ยิ้ม ยิ้ม

(Conversation 2)

จากตัวอย่าง (1) จะเห็นว่าในบรรทัดที่ 1 หรือผลัดแรก เอใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* วางหน้ากริยา *cho:p6 le:n1* ‘ชอบพุด’ เพื่อแสดงข้อความเชิงปฏิเสธว่าน้องปี่ไม่ชอบพุด และในบรรทัดที่ 2 หรือผลัดต่อมา บีได้ใช้ *ma:j2* วางหน้าคำกริยา *le:n1* ‘พุด’ เพื่อแสดงการปฏิเสธซ้ำอีกครั้งว่าน้องปี่ไม่พุดเช่นเดียวกับที่เอได้กล่าวไว้ การใช้ *ma:j2* ในกรณีนี้แตกต่างจากการใช้ *ma:j2* ซึ่งมีเสียงสระยาวในตัวอย่าง (2) ดังนี้

(2) 1 C: thi:5 ko:n3 thi:6 phu:5 ket3 sa:1 wa:6 *ma:j2* sak1 thi:5 le:w7, mi:5 khon5 ta:j3

คราว ก่อน ที่ ภู เกิด รู้สึก ว่า ไหม สัก ที่ แล้ว มี คน ตาย

2 *ma:j2* ?

ไหม

3 B: *ma:j2*.

ไม่

(Rujira 1998, 206–207)

จากตัวอย่าง (2) ซีถามบีว่าตอนที่ภูเกิดมีเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งก่อนนั้นมีคนตายหรือไม่ จะเห็นว่าบีได้ใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* ในการตอบปฏิเสธคำถามอย่างตรงไปตรงมาว่า *ma:j2* ‘ไม่’ ซึ่งหากพิจารณาการปรากฏในทางวากยสัมพันธ์แล้วจะพบว่าทั้ง *ma:j2* ในตัวอย่าง (1) และ (2) มีลักษณะการปรากฏในตอนต้นของผลัดเหมือนกัน กล่าวคือ ผู้พูดภาษาไทย

⁵ “คำลงท้าย” เป็นรูปภาษาที่คุก (Cooke 1989) เรียกว่า คำลงท้ายประโยค (sentence particle) หรือหน่วยคำที่ปรากฏในตำแหน่งท้ายประโยค เช่น นะ หรือก ครบ ค่ะ และ หรือเปล่า มีหน้าที่ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับบริบททางภาษา บริบทสถานการณ์ และทัศนคติของผู้พูดที่มีต่อสิ่งที่กล่าวถึง (Noss 1964; Bhamoraput 1972; Cooke 1989)

นครศรีธรรมราชใช้ *ma:j2* ในตอนต้นของผลัดการสนทนา (turn) ที่สองหรือผลัดที่แสดงการโต้ตอบถ้อยคำอันเป็นคำถามของผู้พูดในผลัดแรกหรือผลัดก่อนหน้านั้น

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจว่า ในบริบทการสนทนาบางบริบทนั้น ผู้พูดมิได้มีเจตนาที่จะใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* เพื่อแสดงวัจนกรรมปฏิเสธ แต่ผู้พูดได้ใช้ *ma:j2* เพื่อแสดงวัจนกรรมอื่นหรือสื่อความหมายอื่นในทางวัจนปฏิบัติ เมื่อพิจารณาตัวอย่าง (1) ข้างต้นอีกครั้ง จะพบว่าแม้รูปปฏิเสธ *ma:j2* ที่ปรากฏในส่วนต้นของถ้อยคำของบีในผลัดที่ 2 จะมีความหมายแสดงการปฏิเสธในระดับผิว แต่ในระดับลึกแล้วผู้พูดมิได้มีเจตนาที่จะปฏิเสธถ้อยคำของเอที่กล่าวไว้ในผลัดแรกว่า น่องบีไม่ชอบพูดแต่อย่างใด กล่าวคือ หากบีมีเจตนาที่จะปฏิเสธถ้อยคำหรือหักล้างความเข้าใจดังกล่าวของเอจริง ถ้อยคำที่ตามมาย่อมจะแสดงให้เห็นทราบว่าบีไม่เห็นด้วยกับถ้อยคำของเอ และแย้งว่าที่น่องบีไม่ชอบพูดนั้นไม่เป็นความจริง แต่ปรากฏว่าถ้อยคำที่ตามมาหลัง *ma:j2* คือ *ma:j2 le:n1 le:j5. khraj5 tha:m1 ka4 jim7 jim7* แสดงให้ทราบว่าแท้จริงแล้วบีไม่ได้มีเจตนาที่จะปฏิเสธถ้อยคำของเอแต่ประการใด แต่บีใช้ *ma:j2* ด้วยเจตนาที่จะแสดงให้เห็นว่าตนเห็นด้วยกับสิ่งที่เอกล่าวเห็นได้จากถ้อยคำที่บีกกล่าวตามมาว่า ‘ไม่พูดเลย ใครถามก็อึ้ง ๆ’ ซึ่งเป็นการกล่าวเสริมความที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับเอ ในกรณีเช่นนี้ดูเหมือน *ma:j2* ทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติแสดงปฏิเสธสัมพันธ์ ซึ่งผู้พูดใช้โต้ตอบถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนา และจะเห็นว่า *ma:j2* ไม่ได้แสดงวัจนกรรมปฏิเสธว่า ไม่เห็นด้วยกับผู้ร่วมสนทนา แต่ในทางตรงข้าม ผู้พูดมีเจตนาที่จะแสดงให้เห็นว่าตนเห็นด้วยกับสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนาได้กล่าวไว้

นอกจากตัวอย่าง (1) ข้างต้นแล้ว ยังมีตัวอย่าง (3) ต่อไปนี้ที่แสดงให้เห็นว่า ผู้พูดไม่ได้ใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* เพื่อปฏิเสธถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนา ดังนี้

- (3) 1 A: paj3 naj1 pa:4 mon5 ?
ไป ไหน ป้า มน
2 B: ma:j2, wa:6 ʔi4 paj3 la:t1 hit1.
ว่า จะ ไป ตลาด หน่อย

(Conversation 5)

จากตัวอย่างข้างต้น เอเป็นเพื่อนบ้านกับบีหรือป้ามน ในผลัดแรกเอถามบีว่าจะไปไหน แต่แทนที่บีจะตอบว่าไปที่ไหนหรือไม่ได้กำลังจะไปไหนเพื่อให้ข้อมูลตามที่เอต้องการ บีได้ใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* เพื่อโต้ตอบถ้อยคำของเอก่อนเป็นลำดับแรก และเป็นที่น่าสนใจว่าการโต้ตอบนี้ไม่ได้แสดงการปฏิเสธหรือแย้งความแต่อย่างใด เนื่องจากถ้อยคำที่ตามนั้นเป็นถ้อยคำที่ให้ข้อมูลตามที่เอต้องการว่าตนกำลังจะไปตลาด แต่ผู้พูดใช้ *ma:j2* เพื่อแสดงว่าสิ่งที่ตนกำลังจะทำนั้นเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย และไม่มีสาระสำคัญอันใด ประเด็นเหล่านี้จึงทำให้เกิดคำถามที่น่าสนใจต่อไปว่า รูปปฏิเสธ *ma:j2* ในภาษาไทย นครศรีธรรมราชสามารถทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติในบริบทการสื่อสารอย่างไรและแสดงวัจนกรรมใดได้บ้าง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์หน้าที่การเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติของรูปปฏิเสธ *ma:j2* ในบทสนทนาแบบกันเองในภาษาไทย นครศรีธรรมราช

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการจดบันทึกบทสนทนาแบบกันเองในชีวิตประจำวันของผู้พูดภาษาไทยนครศรีธรรมราช โดยผู้ร่วมสนทนามีทั้งเพศหญิงและเพศชาย จำนวนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีอายุ อาชีพ การศึกษา และสถานภาพทางสังคมที่หลากหลาย ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปอยู่ร่วมในเหตุการณ์การสื่อสารเพื่อให้สามารถทำความเข้าใจและตีความบทสนทนาได้ดีขึ้น ทั้งนี้กระบวนการในการเก็บข้อมูลการสนทนามี 2 แบบตามแนวคิดของซาวิลส์-ทรอยก์ (Saville-Troike 2003, 98) แบบแรกเป็นการเก็บข้อมูลแบบสังเกตการณ์ (observation) กล่าวคือ ผู้วิจัยเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ที่ฟังหรืออยู่ร่วมกับผู้ร่วมสนทนาคนอื่นโดยไม่มีส่วนร่วมในการสนทนา และแบบที่สองเป็นการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม (participation-observation) กล่าวคือ ผู้วิจัยอยู่ร่วมในเหตุการณ์การสื่อสารและมีส่วนร่วมในการสนทนานั้น โดยไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการชักนำบทสนทนาเพื่อให้ได้ข้อมูลตามต้องการ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะข้อมูลรูปปฏิเสธ *ma:j2* จากบทสนทนาจำนวนทั้งสิ้น 36 บทสนทนา ซึ่งอาจปรากฏลำพัง ปรากฏร่วมกับคำลงท้าย (final particles) หรือมีข้อความอื่น ๆ ตามมาในผลัดที่สองหรือผลัดที่เป็นการโต้ตอบการสนทนาเท่านั้น

3.2 การถ่ายถอดเสียงข้อมูลสนทนา

การถ่ายถอดเสียงข้อมูลการสนทนาในการวิจัยครั้งนี้อ้างอิงตามระบบหน่วยเสียงในภาษาไทยนครศรีธรรมราชของ วิไลวรรณ คำรักษ์ (Wilaiwan 1970, 4-7) และการถ่ายถอดเสียงวรรณยุกต์โดยใช้ตัวเลขกำกับตามที่รุจิรา สุวรรณน้อย (Rujira 1998, 35) ได้เสนอไว้ ดังปรากฏในภาคผนวก

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับดัชนีวัจนปฏิบัติ

วัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) ให้ความสำคัญกับการศึกษาภาษาที่เกิดขึ้นในบริบทการสื่อสาร และมองว่าภาษาอาจไม่ได้สื่อความหมายตรงไปตรงมาตามรูปภาษาที่ปรากฏในสถานการณ์การสื่อสารจริง ในทำนองเดียวกัน รูปปฏิเสธในภาษาธรรมชาติอาจไม่ได้แสดงการปฏิเสธว่าสิ่งใดไม่จริง หรือสิ่งใดเป็นเท็จเท่านั้น แต่ผู้พูดอาจเลือกใช้รูปปฏิเสธเพื่อทำหน้าที่อื่น ๆ ในบริบทการสื่อสาร เช่น การทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติ (pragmatic marker) ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ดัชนีวัจนปฏิบัติหรือที่เรียกกันในเรื่องอื่น ๆ เช่น “ดัชนีปริจเฉท” หรือ “ดัชนีสัมพันธสาร” (discourse marker) เป็นรูปภาษาที่จันทิม่า อังคพณชกิจ (Jantima 2018, 143) ได้กล่าวไว้ว่า มักปรากฏในภาษาพูด มีหน้าที่แสดงทัศนคติของผู้พูดแสดงวัจนกรรม (เช่น การเตือน) และแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง ยกตัวอย่างเช่น คำว่า *ก็ คือ และ แบบ* ในภาษาไทย และ *well, like และ you know* ในภาษาอังกฤษ เป็นต้น อย่างไรก็ตามนี้ผู้วิจัยได้ใช้คำว่า “ดัชนีวัจนปฏิบัติ” แทนคำเรียกอื่น ๆ เช่น “ดัชนีปริจเฉท” และ “ดัชนีสัมพันธสาร” ด้วยเหตุผลที่ว่าการศึกษาเป็นการศึกษา

ความหมายของรูปภาษาที่ปรากฏในบริบทการสื่อสารจริง ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับวัจนปฏิบัติ กล่าวคือ ความหมายของรูปภาษาที่ปรากฏนี้อาจมิได้มีความหมายในระดับอรรถศาสตร์ (semantic meaning) ซึ่งเป็นความหมายประจำคำหรือความหมายที่ตรงไปตรงมาตามรูปภาษาที่ปรากฏ แต่ต้องอาศัยบริบทในการตีความตามที่แอนเดอร์เซนและเฟรตไฮม์ (Andersen and Fretheim 2000, 2) ได้กล่าวไว้ว่า การจะเข้าใจว่ารูปภาษาที่ปรากฏในถ้อยคำในบริบทการสนทนานั้น ๆ สื่อความหมายเช่นไร ผู้ฟังต้องอาศัยการตีความจากบริบทการสนทนาและสถานการณ์ในขณะนั้นเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเห็นด้วยกับแนวคิดของไอจ์เมอร์และไซมอน-แวนเดนเบอร์เกน (Aijmer and Simon-Vandenberg 2006, 3) ที่กล่าวว่า รูปภาษาซึ่งเรียกว่าดัชนีปริเฉทและคำเชื่อมต่างสามารถจัดเป็นประเภทย่อยของดัชนีวัจนปฏิบัติได้ สอดคล้องกับแนวคิดของบรินต์ตัน (Brinton 1996, 30) ที่กล่าวว่า เราควรเรียกรูปภาษาเช่นนี้ว่า “ดัชนีวัจนปฏิบัติ” เพราะเป็นรูปภาษาที่มีหน้าที่ในระดับที่อยู่เหนือวากยสัมพันธ์ ซึ่งหมายรวมถึงทั้งรูปภาษาที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ เช่น คำเชื่อม (connective) และรูปภาษาไม่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ เช่น คำเสริม (filler)⁶

บรินต์ตัน (Brinton 1996, 37-40) กล่าวว่า แม้อัตลักษณ์ปฏิบัติจะมีหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติที่หลากหลาย แต่สามารถแบ่งหน้าที่ออกเป็น 2 ด้าน คือ (1) หน้าที่ด้านตัวบท (textual functions) และ (2) หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ (interpersonal functions) หน้าที่กลุ่มแรกคือหน้าที่ด้านตัวบท ได้แก่ (ก) เปิดบทสนทนา (ซึ่งหมายรวมถึงการเรียกความสนใจจากผู้ร่วมสนทนา) และปิดบทสนทนา (ข) รับผลัดหรือส่งผลัดในการสนทนา (ค) เป็นรูปเสริม (filler) หรือรูปภาษาที่ใช้ในการครองผลัดหรือรักษาผลัด (ง) แสดงขอบเขตปริเฉท (discourse) เช่น แสดงการเริ่มหัวข้อใหม่ เปลี่ยนเรื่อง หรือกลับมาพูดเรื่องเดิม หลังจากถูกขัดจังหวะ (จ) ให้สาระใหม่ (new information) หรือสาระเก่า (old information)⁷ (ฉ) แสดงความสัมพันธ์ของถ้อยคำ (utterance) ที่กำลังกล่าวกับถ้อยคำก่อนหน้า (ข) แกะไขถ้อยคำที่กล่าวไปแล้วของตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งในกรณีนี้ผู้วิจัยมีความเห็นต่างออกไป กล่าวคือ ในกรณีที่เป็นการแกะไขถ้อยคำของตนเองนั้นจัดเป็นหน้าที่ด้านตัวบทได้ตามที่บรินต์ตันกล่าว แต่ในกรณีที่มีการกล่าวแกะไขถ้อยคำของผู้พูดคนอื่นเพื่อให้ข้อมูลใหม่ที่ถูกต้องนั้น ผู้วิจัยมองว่าควรจัดให้เป็นหน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์มากกว่าหน้าที่ด้านตัวบท เนื่องจากผู้พูดใช้ดัชนีวัจนปฏิบัติในการปฏิสัมพันธ์หรือโต้ตอบกับผู้ร่วมสนทนาเป็นหลัก ส่วนหน้าที่กลุ่มที่สองที่บรินต์ตันกล่าวถึง คือ หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ ได้แก่ (ก) แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนาที่ได้กล่าวไว้ในผลัดการสนทนาก่อนหน้านั้น หรือแสดงทัศนคติต่อถ้อยคำที่ตามมา รวมถึงการเออออ (back-channel)⁸ เพื่อแสดงว่าเข้าใจและยังคงให้ความสนใจต่อสิ่งที่ฟังในขณะที่ผู้อื่นกำลังพูด และ (ข) แสดงการให้ความร่วมมือ ความสนทนสนม การมีความรู้พื้นฐานร่วมกัน การตรวจสอบและการแสดงความเข้าใจ การขอให้มีการยืนยันข้อมูล การแสดงการยอมรับนับถือ และการรักษาหน้า (saving face) ซึ่งเป็นเรื่องความสุภาพ (politeness) เป็นต้น

⁶ คำเสริม (filler) เป็นคำที่ผู้พูดใช้แทรกในช่วงหยุด (pause) ระหว่างการพูดซึ่งเป็นเรื่องปกติ เมื่อผู้พูดชะงักหรือลังเล ผู้พูดอาจใช้คำเสริม เช่น อืม เออ และ อือ แทรกในช่วงหยุดนั้น (The Royal Institute 2010, 334)

⁷ สาระเก่าและสาระใหม่ (given and new information) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการคาดการณ์ของผู้พูดเรื่องสถานะของข้อมูลในส่วนของผู้ฟัง สาระเก่าหมายถึงข้อมูลที่ผู้พูดคาดว่าผู้ฟังทราบอยู่แล้ว หรือสามารถเข้าถึงข้อมูลนั้น ๆ ได้เมื่อมีการกล่าวถึง ส่วนสาระใหม่หมายถึงข้อมูลที่ผู้พูดคาดว่าผู้ฟังน่าจะยังไม่ทราบมาก่อน (Halliday 2004, 93; Tomlin et al. 2011, 44)

⁸ จันทิมา อังคพณิกิจ (Jantima 2018, 281) กล่าวว่า การเออออ (back-channel) เป็นปฏิกิริยาของผู้ฟังที่เกิดขึ้นในขณะที่ผู้ร่วมสนทนากำลังพูด เพื่อแสดงให้ทราบว่าผู้ฟังสนใจและมีส่วนร่วมในการสนทนา การเออออหมายถึงการพูดเออออและท่าทางต่าง ๆ เช่น การพยักหน้า การยิ้ม และการผงกศีรษะ เป็นต้น การเออออต่างจากการตอบสนองการพูด (feedback) ตรงที่การตอบสนองการพูดจะเกิดขึ้นในผลัดของผู้ฟังหรือเกิดขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนผลัดในการสนทนา แต่การเออออเป็นปฏิกิริยาของผู้ฟังที่เกิดขึ้นในผลัดของผู้พูดคนอื่นโดยไม่มีการเปลี่ยนผลัด และไม่ได้แย่งพูดหรือขัดจังหวะผู้พูดที่กำลังพูดอยู่ เช่น การพูดว่า อือ อืม ค่ะ จ๊ะ เป็นต้น

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปปฏิเสธซึ่งทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติ

ก่อนหน้านี้มีงานวิจัยที่ศึกษารูปปฏิเสธซึ่งสามารถทำหน้าที่นอกเหนือจากการปฏิเสธในบริบทการสนทนาในภาษาต่าง ๆ เช่น ในภาษาอังกฤษและภาษาจีน และมีการเรียกรูปปฏิเสธที่มีหน้าที่อันหลากหลายในปริจเฉทว่า “ดัชนีปริจเฉท” ยกตัวอย่างเช่น งานวิจัยของลี-โกลด์แมน (Lee-Goldman 2011, 2627) พบว่ารูปปฏิเสธ *no* ในภาษาอังกฤษสามารถทำหน้าที่เป็นดัชนีปริจเฉทในการสนทนาได้ 3 ประการ คือ (1) เปลี่ยนหัวข้อสนทนา (2) จัดการแก้ไขความเข้าใจผิดและข้อขัดแย้งในขณะสนทนา และ (3) จัดการผลัดในการสนทนา ซึ่งในที่นี้จะขอยกตัวอย่างการเปลี่ยนเรื่องในการสนทนาและการแก้ไขความเข้าใจผิด ดังนี้

- (4) 14 R: Yeah, well, I used to. I – I worked in surgery until I had
 15 knee surgery and, ah, that pretty much ended my call and
 16 everything else, so I sit at a desk now. It’s pretty boring.
 17 L: Wow, I bet, yeah. [Having knee surgery - -]
 18 R: [So, yeah,] I – - I’m in the
 19 - - > market for something else, yeah. But, ah, anyway – no, I was
 20 just, ah, I was wondering about the, um, you know, the South
 21 Eastern conference tournament that’s going on this weekend.
 22 I watched a little bit of it last night. Baseball tournament.

(Lee-Goldman 2011, 2632)

ในตัวอย่างนี้อาร์ซึ่งเป็นพยาบาลกำลังสนทนากับแอลซึ่งเป็นนักเคมี ในที่นี้ลี-โกลด์แมน (Lee-Goldman 2011, 2632) ได้อธิบายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าบทสนทนานี้เพื่อประกอบการทำความเข้าใจ โดยมีได้ยกบทสนทนาดังกล่าวมาแสดงในบทความที่เขาแนะนำเสนอ เขากล่าวเพียงว่าในบทสนทนาที่ปรากฏก่อนหน้านี้ อาร์ถามแอลว่าชอบกีฬาเบสบอลหรือไม่ แต่แอลตอบว่าไม่ค่อยได้ดูกีฬาเบสบอลมากนัก ทำให้อาร์ไม่สามารถที่จะพูดเรื่องเบสบอลต่อไปได้อีกในตอนนี้ เขาจึงเปลี่ยนไปพูดเรื่องงานที่เคยทำและการผ่าตัดหัวใจที่เขาทำให้เขาไม่สามารถปฏิบัติงานในห้องผ่าตัดได้อีกในบรรทัดที่ 14 – 16 ว่า *Yeah, well, I used to. I – I worked in surgery until I had knee surgery and, ah, that pretty much ended my call and everything else, so I sit at a desk now. It’s pretty boring* แต่ต่อมาจะเห็นว่าอาร์ไม่ได้พูดเรื่องนี้ต่อ สังเกตได้ว่าในบรรทัดที่ 18 นั้น อาร์พูดว่า *I’m in the market for something else, yeah*. ซึ่งยังคงเป็นการกล่าวถึงเรื่องงานที่ต่อเนื่องมาจากบรรทัดก่อนหน้านี้ว่า หลังจากการผ่าตัดหัวใจแล้ว เขาไม่สามารถไปทำงานในห้องผ่าตัดได้อีก จึงต้องทำงานนั่งโต๊ะที่หน้าเปื้อนแทน ต่อมาในบรรทัดที่ 19 จู ๆ เขาก็หยุดพูดเรื่องงาน และกล่าวขึ้นมาว่า *But, ah, anyway* ร่วมกับ *no* เพื่อแสดงการเปลี่ยนเรื่องไปเป็นเรื่องการแข่งขันเบสบอลที่เขาสนใจและพูดค้างไว้ก่อนหน้านี้ว่า *I was just, ah, I was wondering about the, um, you know, the South Eastern conference tournament that’s going on this weekend. I watched a little bit of it last night. Baseball tournament*. ซึ่งในกรณีนี้จะเห็นว่าอาร์ไม่ได้ใช้ *no* เพื่อปฏิเสธ แต่เขาได้ใช้ *no* เพื่อแสดงว่ากำลังจะเปลี่ยนหัวข้อในการสนทนา

- (5) 11 Peter: - -> But as Nancy just su- suggested it's probably [ellipticus].
 12 Sarah: [Ellipsis.]
 13 Peter: Huh.
 14 Sarah: - -> Like, "it" doesn't refer to "thing," it refers to acti-
 15 - -> you know, j-thing standing for activ-most relevant activity
 16 - -> for a tourist – you could think of it that way, but.
 17 Brian: Yeah.
 18 Roger: Well, shoot, isn't that – I mean, that's what –
 19 Peter: - -> [Well, I mean, my argument here is] –
 [it's – it's – it's the] =
 20 Roger: [figuring that out is what this is about].
 21 Sarah: [Yeah, yeah, no, I – I agree.]

(Lee-Goldman 2011, 2634-2635)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนาบางตอนของนักวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์กับนักภาษาศาสตร์ในสถานการณ์นี้ ซาร่าห์ปีเตอร์ และโรเจอร์กำลังสนทนาเรื่องนามนัย (metonymy) ซึ่งเป็นงานวิจัยของปีเตอร์ และเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมวิจัยที่พวกเขาต่างมีส่วนร่วม ในตอนต้นของบทสนทนา ปีเตอร์ได้อ่านตัวอย่างประโยคนามนัยให้ทุกคนฟังว่า *Where is the castle? How old is it? How much does it cost?* ซึ่ง *it* อาจสื่อถึงตัวปราสาท (castle) หรือค่าเข้าชมปราสาท (the castle's price admission) ก็ได้ แต่เมื่อซาร่าห์กล่าวต่อท้ายถ้อยคำของเขาวว่า *to go in, that's like* ในขณะที่เธอกำลังตีความว่าประโยคสุดท้ายน่าจะสื่อถึงค่าเข้าชมปราสาท ไม่ใช่ตัวปราสาท แต่ปีเตอร์เข้าใจผิดคิดว่าเธอกำลังพูดถึงการละ *to go in* ที่เป็นการละทางวากยสัมพันธ์ (syntactic ellipsis) ซึ่งไม่สัมพันธ์กับเรื่องนามนัยของเธอ เห็นได้จากการที่เขากล่าวว่าแนนซีก็กล่าวแย้งเขาเช่นกันว่าน่าจะเป็นการละในบรรทัดที่ 11 ว่า *But as Nancy just su- suggested it's probably ellipticus* ซึ่งทำให้ซาร่าห์ทราบนั่นที่เธอเข้าใจผิด เธอจึงอธิบายใหม่ว่า เธอเข้าใจว่า *it* ไม่ได้หมายถึงปราสาท แต่หมายถึงกิจกรรมหรือการเข้าชมปราสาทในบรรทัดที่ 14 - 16 ว่า *Like, "it" doesn't refer to "thing," it refers to acti-you know, j-thing standing for activ-most relevant activity for a tourist* เพื่อแสดงว่าเธอเห็นด้วยกับเขา ในที่นี้ซาร่าห์ได้ใช้ *no* ตามด้วย *I agree* เพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดของเขาในบรรทัดที่ 21 และยืนยันว่าเธอยังคงคิดไปในทิศทางเดียวกับเขา

นอกจากการศึกษารูปปฏิเสธในภาษาอังกฤษดังกล่าวมาแล้ว ยังมีการศึกษารูปปฏิเสธที่สามารถทำหน้าที่อื่นที่นอกเหนือจากการปฏิเสธในภาษาอื่นเช่นกัน หวัง ไช และหลิง (Wang, Tsai, and Ling 2007) พบว่ารูปปฏิเสธ *meiyou* 'no' ในภาษาจีนกลางในไต้หวัน (Taiwan Mandarin) ทำหน้าที่เป็นดัชนีปริศนาช่วยประสานความเข้าใจในบริบทการสนทนา โดยมีหน้าที่หลัก 2 ด้าน คือ (1) หน้าที่ด้านตัวบท ซึ่งเป็นหน้าที่ในระดับอรรถศาสตร์ (semantic level) พบว่ารูปปฏิเสธ *meiyou* ยังคงแสดงความหมายปฏิเสธตามรูปภาษาที่ปรากฏ ได้แก่ การแก้ไขสิ่งที่ตนกล่าวไปแล้ว (self-correction) และการตอบคำถามของตนเอง (answer to self-inquiry) (2) หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ ซึ่งเป็นหน้าที่ในระดับวัจนปฏิบัติ/วัจนกรรม (pragmatic/speech-act level) ได้แก่ การโต้ตอบเพื่อให้ข้อมูล (response to provide information) การแก้ไขความเข้าใจผิดหรือชี้แจง (correction/clarification) การเฉไฉหรือเลี่ยงที่จะพูด (evasion) การโต้ตอบคำชม (response to praise) และการโต้ตอบคำขอบคุณ (response to gratitude)

ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นงานวิจัยที่ศึกษารูปปฏิเสธที่สามารถทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติในภาษาต่างประเทศ ส่วนในภาษาไทยนั้นมีการศึกษารูปปฏิเสธ *ไม่* และ *เปล่า* ของรุจิรา บำรุงกาญจน์ (Rujira 2016) ซึ่งพบว่าในทางวัจนปฏิบัติ *ไม่* และ *เปล่า* สามารถทำหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติที่นอกเหนือจากการปฏิเสธได้หลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น *ไม่* สามารถทำหน้าที่สื่อวัจนกรรมอื่นในขณะที่มีการสนทนาได้ เช่น แก้อธิบายสิ่งที่กล่าวไปแล้ว ยืนยัน และไม่ยอมรับ ดังตัวอย่าง

(6) มุก: ตกลงจอร์จที่ไหน?

นิค: น่าจะชั้น 3, ไม่ ๓, ชั้นที่ประตูเสีย, ชั้น 4

(Rujira 2016, 136)

จากตัวอย่าง เมื่อมุกถามนิคว่าจอร์จไ้ที่ชั้นไหนของคอนโด นิคตอบว่าชั้น 3 แต่ต่อมาเมื่อนิคขึ้นได้ว่าตนจำชั้นผิด จึงกล่าวแก้ไขด้วยการใช้รูปปฏิเสธ *ไม่* ตามด้วยการให้ข้อมูลใหม่ที่ถูกต้องว่า ตนจอร์จไ้ที่ชั้น 4 ตามด้วยการให้ข้อมูลว่าชั้น 4 คือชั้นที่ประตูกระจกหน้าลิฟต์ชำรุด

(7) “ท่าทางคุณไม่ได้ให้อะไรเลยเลยนะเนี่ย เขยบ้านนอกกลายเป็นพระสังฆีไปแล้ว ยังไม่ทันถอดรูปเงาด้วยซ้ำ”

แทนที่จะเคือง มารดาของเอริกาก็หัวเราะก็อย่างไม่มีถือสา

“ใครว่า ถอดรูปออกมาเป็นเงินสามร้อยล้านเนี่ย แพงกว่าชุดทองทั้งตัวอีกนะคะ ฉันไม่คิดมากคิดมาย หล่อมันกินไม่ได้ แต่เงินมันกินได้ คุณไม่พอใจตรงไหน พิกลจัง”

“ไม่!” นายสุขุมตวาด หยิบยาแก้ไ้แก้ปวดออกมากลืนใส่ปาก ตามด้วยบร้นค็อกใหญ่ “ไม่ ผมเกลียดหน้ามัน ไอ้คนอวดดีไม่รู้จักเจียมบอดี หนอยแน่ะ! มาลูบکمกันได้”

(Kaewkao 2004, 263–264 as cited in Rujira 2016, 139)

ในตัวอย่างข้างต้น นายสุขุมกล่าวประชดทิดาวดี ผู้เป็นภรรยาว่าเหมือนนายแพทย์สาแคน ซึ่งเป็นว่าที่ลูกเขยมากเกินไป ทั้งที่ก่อนหน้านี้เธอแสดงท่าทางรังเกียจเขาที่มีหน้าตาไม่ดี แต่หลังจากสาแคนเสนอค่าสินสอดจำนวน 300 ล้านบาทเพื่อสู่ขอเอริก้า ผู้เป็นบุตรสาวของทั้งคู่ ท่าทีของทิดาวดีก็เปลี่ยนไป กลายเป็นชื่นชมเขาอย่างออกนอกหน้า เธอกล่าวด้วยว่า *ใครว่า ถอดรูปออกมาเป็นเงินสามร้อยล้านเนี่ย แพงกว่าชุดทองทั้งตัวอีกนะคะ ฉันไม่คิดมากคิดมาย หล่อมันกินไม่ได้ แต่เงินมันกินได้ คุณไม่พอใจตรงไหน พิกลจัง* ทำให้สุขุมยังรู้สึกไม่พอใจและทนไม่ได้ จึงแสดงการไม่ยอมรับความจริงว่าสาแคนกำลังจะมาเป็นลูกเขยของตนด้วยการตะโกนว่า *ไม่* ถึง 2 ครั้ง

ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นการศึกษารูปปฏิเสธในภาษาต่างประเทศและภาษาไทยกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบว่ามีมีการศึกษารูปปฏิเสธ *ma:j2* ในทางวัจนปฏิบัติว่า สามารถทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติเช่นไรในภาษาไทยนครศรีธรรมราช

5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การทำวิจัยครั้งนี้มีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

5.1 วัจนกรรม

วัจนกรรม (speech act) เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นเมื่อผู้ส่งสารได้กล่าวถ้อยคำกับผู้รับสาร แนวคิดเรื่องวัจนกรรมนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากออสติน (Austin 1962, 4-7) ผู้ซึ่งมองว่าถ้อยคำอาจไม่ได้ทำหน้าที่เพียงบอกเล่าหรือรายงานเท่านั้น แต่ถ้อยคำสามารถก่อให้เกิดการกระทำได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้พูดใช้ภาษาเพื่อกระทำการต่าง ๆ ซึ่งในบางครั้งไม่อาจตัดสินเรื่องค่าความจริง-เท็จ (truth value) ได้ เขาได้แบ่งถ้อยคำออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ถ้อยคำแสดงความจริงเท็จ (constatives) ซึ่งตัดสินค่าความจริง-เท็จได้ เช่น ถ้อยคำ *เขากำลังเรียน* จะเป็นจริงเมื่อเขากำลังเรียน และถ้อยคำบ่งการกระทำ (performatives) ซึ่งตัดสินค่าความจริง-เท็จไม่ได้ เช่น ถ้อยคำ *ฉันเสียใจ* ไม่สามารถหาค่าความจริง-เท็จได้เพราะผู้พูดต้องการกล่าวขอโทษเท่านั้น

ออสติน (Austin 1962, 109) แบ่งประเภทของวัจนกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) วัจนกรรมตรงตามคำ (locutionary act) หรือถ้อยคำที่มีความหมายตรงตามหน่วยทางภาษาที่ปรากฏตามรูปแบบไวยากรณ์ (2) วัจนกรรมปฏิบัติ (illocutionary act) หรือการกระทำผ่านทางถ้อยคำซึ่งเกิดจากเจตนาของผู้พูด และ (3) ผลวัจนกรรม (perlocutionary act) หรือผลของถ้อยคำที่มีต่อผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือในบางกรณีอาจจะไม่มีผลเกิดขึ้นก็เป็นได้

ต่อมาเซิร์ล (Searle 1970, 1-2) ได้พัฒนาแนวคิดวัจนกรรมและแบ่งวัจนกรรมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ วัจนกรรมตรง (direct speech act) และวัจนกรรมอ้อม (indirect speech act) ด้วยเหตุผลที่ว่าถ้อยคำมักไม่ได้แสดงการกระทำที่ชัดเจนและมักอยู่ในรูปวัจนกรรมอ้อม เช่น การใช้ประโยคคำถาม โดยไม่มีเจตนาที่จะถาม แต่ใช้ประโยคคำถามเพื่อขอให้ช่วย เช่น ถ้อยคำ *เปิดประตูให้หน่อยได้ไหม* เป็นประโยคคำถาม แต่ผู้พูดไม่ได้ต้องการถามผู้ฟังว่ามีความสามารถที่จะเปิดประตูได้หรือไม่ เนื่องจากผู้พูดกล่าวถ้อยคำด้วยเจตนาที่จะขอร้องให้ผู้ฟังช่วยเปิดประตูให้ตน

แนวคิดวัจนกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในการกล่าวถ้อยคำนั้น ผู้พูดอาจใช้ถ้อยคำที่ไม่ได้แสดงวัจนกรรมตรงตามรูปภาษาที่ปรากฏ ซึ่งเอื้อต่อการนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลว่า ผู้พูดอาจไม่ได้ใช้รูปแบบปฏิเสธในการตัดสินค่าความจริง-เท็จหรือแสดงวัจนกรรมปฏิเสธตรงตามความหมายประจำคำแต่ประการเดียวเท่านั้น แต่ผู้พูดได้เลือกใช้รูปแบบปฏิเสธด้วยเจตนาที่จะแสดงวัจนกรรมอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการปฏิเสธได้เช่นกัน

5.2 หลักความร่วมมือในการสนทนา

หลักความร่วมมือในการสนทนา (Cooperative Principle) เกิดมาจากแนวคิดของไกรซ์ (Grice 1975, 45-46) ที่เชื่อว่า ในขณะที่มีการสนทนากันนั้น ถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนาจะมีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากผู้ร่วมสนทนาต่างมีความพยายามที่จะให้ความร่วมมือในการสนทนา เพื่อให้การสนทนาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หลักนี้ประกอบด้วยหลักย่อย 4 หลัก ดังนี้

5.2.1 หลักด้านปริมาณ

หลักด้านปริมาณ (Quantity) หมายถึงปริมาณของข้อมูลเท่าที่จำเป็น ประกอบด้วยหลักย่อย 2 หลัก คือ (1) ให้ข้อมูลเท่าที่จำเป็น และ (2) อย่าให้ข้อมูลเกินความจำเป็น

5.2.2 หลักด้านคุณภาพ

หลักด้านคุณภาพ (Quality) หมายถึงการให้ข้อมูลถูกต้องตามความจริง ประกอบด้วยหลักย่อย 2 หลัก คือ (1) อย่าพูดในสิ่งที่คุณเชื่อว่ามี และ (2) อย่าพูดในสิ่งที่คุณขาดหลักฐาน

5.2.3 หลักด้านความสัมพันธ์

หลักด้านความสัมพันธ์ (Relation) หมายถึงการพูดในสิ่งที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในเวลาต่อมา วิลสันและสเปอร์เบอร์ (Wilson and Sperber 2006, 607) ได้นำเสนอแนวคิดที่ว่า หลักข้อนี้มีความสำคัญที่สุดในการสนทนา เนื่องจากผู้ร่วมสนทนาตระหนักว่าจะพูดในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเท่านั้น

5.2.4 หลักด้านลักษณะ

หลักด้านลักษณะ (Manner) หมายถึงการพูดให้เข้าใจชัดเจน ประกอบด้วยหลักย่อย 4 หลัก คือ (1) หลีกเลี่ยงคำพูดคลุมเครือ (2) หลีกเลี่ยงการพูดกำกวม (3) พูดให้สั้นและกระชับ และ (4) พูดเป็นลำดับ

ทั้งนี้กริซ (Grice 1975) ได้กล่าวเสริมว่า การละเมิดหลักข้อใดข้อหนึ่งในระหว่างการสนทนาไม่ได้หมายความว่าผู้พูดไม่ได้ให้ความร่วมมือในการสนทนา แต่แสดงว่าผู้พูดมีเจตนาอื่นในการสื่อสาร ซึ่งแนวคิดนี้สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์และอธิบายข้อมูลรูปปฏิเสธได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าในการใช้รูปปฏิเสธด้วยเจตนาอื่น ๆ ที่มีใช้การปฏิเสธนั้นไม่ได้หมายความว่าผู้พูดไม่ได้ให้ความร่วมมือในการสนทนา ดังปรากฏในตัวอย่าง (3) ข้างต้น ในตัวอย่างดังกล่าว เอเห็นว่ามีกำลังเดินผ่านบ้านตน จึงถามพี่ว่ากำลังจะไปไหน แต่พี่ใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* ได้ตอบถ้อยคำของเอในตอนต้นของผลัดซึ่งหากพิจารณาเรื่องความร่วมมือในการสนทนาในระดับผิวแล้วจะดูเหมือนว่าพี่ไม่ได้ให้ความร่วมมือในการสนทนาด้วยการละเมิดหลัก เช่น หลักด้านปริมาณ กล่าวคือไม่ได้ให้ข้อมูลตามที่ผู้ถามต้องการ และละเมิดหลักด้านความสัมพันธ์ กล่าวคือไม่ได้ให้คำตอบที่เกี่ยวข้องกับคำถามว่าตนกำลังจะไปไหน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถ้อยคำที่ตามมาว่า *wa:6 ?i4 paj3 la:t1 hit1* ‘ว่าจะไปตลาดหน่อย’ จะพบว่าแท้จริงแล้วผู้พูดยังคงให้ความร่วมมือในการสนทนา เพียงแต่ผู้พูดใช้ *ma:j2* ด้วยเจตนาที่จะแสดงวัจนกรรมอื่นซึ่งจะกล่าวถึงโดยละเอียดในหัวข้อที่ 6 ต่อไป

5.3 ความสุภาพและหน้า

ในที่นี้ ความสุภาพหมายถึงความสุภาพในการสื่อสาร ซึ่งเป็นหลักสากลในการใช้ภาษา กล่าวคือ ในการสื่อสารนั้นผู้ร่วมสนทนาต่างมีความตระหนักเรื่องหน้า (face) และต้องการรักษาหน้า หรือลดการกระทำที่คุกคามหน้าที่ของตนเองและผู้ร่วมสนทนา เนื่องจากความสุภาพสามารถช่วยรักษาความสัมพันธ์ของบุคคลได้ (Brown and Levinson 1987, 61; Kritsadawan and Theeranuch 2008, 113-114) บราวน์และเลวินสันกล่าวว่า “หน้า” เป็นความรู้สึกและภาพลักษณ์ทางสังคมที่บุคคลต้องการรักษาไว้ และ “หน้า” มี 2 ด้าน คือ หน้าด้านบวก (positive face) และหน้าด้านลบ (negative face) กล่าวคือ หน้าด้านบวก ได้แก่ ความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม ไม่ต้องการให้ผู้อื่นมาวิพากษ์วิจารณ์หรือตำหนิตติเตียน ส่วนหน้าด้านลบ ได้แก่ ความต้องการพื้นที่ส่วนตัว ความมีอิสระเสรีที่จะกระทำการต่าง ๆ โดยไม่ถูกขัดขวาง และไม่ถูกลิดรอนสิทธิ

นอกจากนี้ บราวน์และเลวินสันยังกล่าวด้วยว่า หน้าเป็นสิ่งที่ไม่คงที่ เนื่องจากอาจเกิดการได้หน้าหรือเสียหน้า ทั้งที่เกิดจากความตั้งใจและความไม่ตั้งใจได้ตลอดเวลา ดังนั้นในขณะที่มีการสื่อสาร ผู้พูดและผู้ฟังจึงใช้ “กลวิธีความสุภาพ” (politeness strategies) เพื่อรักษาหน้าและลดการคุกคามหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น กลวิธีความสุภาพหมายถึงการที่ผู้พูดเลือกใช้วิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ตลอดจนใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อรักษาหน้าของตนเองและหน้าของผู้อื่นใน

ขณะที่มีการสื่อสาร เพราะผู้พูดตระหนักว่าทุกคนมีหน้า ต้องการรักษาหน้า และไม่ต้องการเสียหน้า อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งอาจเกิดการกระทำที่คุกคามหน้า (face threatening acts) ขึ้นเองและไม่เป็นที่ต้องการของผู้พูดหรือผู้ฟัง การกระทำนั้นอาจเกิดจากคำพูดซึ่งเรียกว่า “วจนกรรม” หรือการกระทำที่ไม่ใช่คำพูด เช่น การเกิดอุบัติเหตุลั่นถันหรือสะดุดล้มในที่สาธารณะแล้วทำให้เกิดความอาย

การคุกคามหน้ามี 4 ประเภท (Kritsadawan and Theeranuch 2008, 131-135) ดังนี้

1) การกระทำที่คุกคามหน้าด้านลบของผู้ฟัง มีประเภทย่อย 3 ประเภท ได้แก่

ก. การกระทำที่ผู้พูดคาดหวังให้ผู้ฟังกระทำบางสิ่งในอนาคต เช่น การสั่งหรือขอร้องให้ผู้ฟังกระทำหรือไม่กระทำบางสิ่ง การแนะนำหรือให้คำปรึกษาว่าผู้ฟังควรกระทำสิ่งใด การเตือนผู้ฟังว่าควรกระทำเรื่องใด และการข่มขู่หรือการท้าทายว่าหากผู้ฟังไม่กระทำตามที่ผู้พูดต้องการ จะมีบางสิ่งเกิดขึ้น

ข. การกระทำที่ผู้พูดทำให้ผู้ฟังรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ เช่น การที่ผู้พูดเสนอหรือให้สัญญาว่าจะทำบางสิ่งให้ผู้ฟัง

ค. การกระทำที่แสดงว่าผู้พูดต้องการคุณสมบัติที่น่าชื่นชมของผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังต้องกระทำบางสิ่งเพื่อปกป้องคุณสมบัติหรือสิ่งที่มี เช่น การชมและการแสดงความอิจฉา ซึ่งแสดงว่าผู้พูดต้องการสิ่งที่เป็นของผู้ฟัง การพูดที่แสดงความรู้สึกไม่ดี เช่น ความโกรธและความเกลียดต่อผู้ฟัง ซึ่งแสดงว่าผู้พูดอาจทำอันตรายต่อคุณสมบัติที่ผู้ฟังมี

2) การกระทำที่คุกคามหน้าด้านบวกของผู้ฟัง มีประเภทย่อย 2 ประเภท ได้แก่

ก. การกระทำที่แสดงว่าผู้พูดมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้ฟัง ไม่ชื่นชม หรือไม่เชื่อถือผู้ฟัง เช่น การแสดงความไม่เห็นด้วย การตำหนิติเตียน การดูว่า การดูถูก การเย้ยหยัน การกล่าวหา และการท้าทาย

ข. การกระทำที่แสดงว่าผู้พูดไม่สนใจหรือไม่ให้ความสำคัญกับผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังรู้สึกไม่ดี ไม่เป็นที่ชื่นชม หรือนับถือ เช่น การแสดงความรู้สึกกรณแรงต่อผู้ฟังโดยไม่สนใจความรู้สึกของผู้ฟัง การแสดงความไม่เคารพ การพูดเรื่องที่ไม่เหมาะสม การบอกข่าวร้ายของผู้ฟัง การบอกข่าวดีของผู้พูดซึ่งทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าเป็นการอวด การไม่ให้ความร่วมมือ (เช่น ขัดจังหวะในการพูด หรือไม่สนใจสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนาพูด) และการพูดเรื่องที่นำไปสู่การโต้แย้ง

3) การกระทำที่คุกคามหน้าด้านลบของผู้พูด เช่น การขอบคุณ (ผู้พูดยอมรับว่าเป็นหนี้บุญคุณของผู้ฟัง) การรับการขอบคุณและการขอโทษของผู้ฟัง (ผู้พูดถูกบังคับให้ลดหนี้บุญคุณของผู้ฟัง) การแก้ตัว การยอมรับข้อเสนอ การต้องตอบสนองผู้ฟังด้วยการกระทำในสิ่งที่ผู้พูดไม่ต้องการทำ และการต้องสัญญาโดยที่ผู้พูดไม่เต็มใจ

4) การกระทำที่คุกคามหน้าด้านบวกของผู้พูด เช่น การถ่อมตัว (เท่ากับยอมรับว่าผู้พูดไม่มีคุณสมบัติที่น่าชื่นชม) การยอมรับผิดหรือการสารภาพ (เท่ากับยอมรับว่าผู้พูดมีคุณสมบัติที่ไม่ดี หรือกระทำการที่ไม่เหมาะสม) การขอโทษ (เท่ากับยอมรับว่าผู้พูดมีคุณสมบัติที่น่าชื่นชมเพราะกระทำการที่ไม่เหมาะสม) การยอมรับคำชม (อาจทำให้ผู้พูดรู้สึกว่าคุณบังคับให้ยอมรับในสิ่งที่ผู้ฟังกล่าว จึงจำเป็นต้องชมกลับ) การสูญเสียการควบคุมทางอารมณ์ (เช่น การแสดงความโกรธอันเป็นลักษณะที่ไม่น่าชื่นชม) หรือการสูญเสียการควบคุมทางร่างกาย (เช่น การหกล้ม) และการกระทำที่ทำให้ตัวเองรู้สึกอาย หรือการประณามตนเอง

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่าในการสื่อสารนั้น ผู้ร่วมสนทนาต่างตระหนักถึงเรื่องหน้า จึงระมัดระวังที่จะไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการคุกคามหน้าของตนเองและผู้อื่น ซึ่งสามารถพบได้ในการวิจัยครั้งนี้เช่นกันว่า ผู้พูดอาจเลือกใช้รูปแบบปฏิเสธ *mayj2* โดยไม่ได้มีเจตนาที่จะปฏิเสธถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนา ซึ่งการปฏิเสธและการแสดงความไม่เห็นด้วยจัดเป็นการคุกคามหน้าบวกของผู้ฟัง แต่ผู้พูดได้ใช้รูปแบบปฏิเสธดังกล่าวทำหน้าที่อื่นในทางวัจนปฏิบัติเพื่อลดการคุกคามหน้า รักษาความสุภาพ และด้วยเจตนาที่จะประสานความเข้าใจกับผู้อื่นในขณะที่มีการสนทนาได้เช่นกัน

ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ หัวข้อต่อไปนี้เป็นผลการวิจัยเกี่ยวกับหน้าที่การเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติของรูปแบบปฏิเสธ *mayj2* ในบทสนทนาแบบกันเองในภาษาไทยนครศรีธรรมราช

6. หน้าที่การเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติของรูปปฏิเสธ *maj2* ในบทสนทนาแบบกันเองในภาษาไทยนครศรีธรรมราช

จากข้อมูลที่รวบรวมได้ พบว่าผู้พูดภาษาไทยนครศรีธรรมราชใช้รูปปฏิเสธ *maj2* เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติในการสนทนา โดย *maj2* จะปรากฏในผลัดที่เป็นการโต้ตอบการสนทนาเช่นเดียวกับรูปปฏิเสธ *mai* ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดประเภทหน้าที่การเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติของรูปปฏิเสธ *maj2* ดังกล่าวตามกรอบแนวคิดของบรินตัน (Brinton 1996, 37-40) ตามที่ได้เสนอไว้ในหัวข้อที่ 4 ข้างต้น ต่างจากงานวิจัยของรุจิรา (Rujira 2016) ข้างต้นที่ศึกษาหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติของรูปปฏิเสธ *mai* และ *เปล่า* โดยแบ่งประเภทของหน้าที่ออกเป็น 2 ประเภท คือ หน้าที่เด่นและหน้าที่เสริมทางวัจนปฏิบัติ แต่จากข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าผู้พูดเลือกใช้ *maj2* 2 เพื่อทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติ 2 ด้าน คือ ดัชนีวัจนปฏิบัติด้านตัวบท และดัชนีวัจนปฏิบัติด้านบุคคลสัมพันธ์ ดังนี้

6.1 หน้าที่ของดัชนีวัจนปฏิบัติด้านตัวบท

รูปปฏิเสธ *maj2* สามารถทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติด้านตัวบทแสดงการแก้ไขถ้อยคำที่กล่าวไปแล้ว และการตัดบทหรือขัดจังหวะการสนทนา ดังนี้

6.1.1 การแก้ไขถ้อยคำที่กล่าวไปแล้ว

ผู้พูดภาษาไทยนครศรีธรรมราชเลือกใช้รูปปฏิเสธ *maj2* ในการแก้ไขถ้อยคำของตนเองที่กล่าวไปแล้ว เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในการสนทนา ดังตัวอย่าง

(7) 1 A: sw:7 raj1 maj2?

ซื้อ อะไร บ้าง

2 B: nam7 ta:n3 sa:m1 lo:5, nam7 pla:3 so:n1 khu:ət1. ʔəʔ³³! maj2 maj2, khu:ət1

น้ำ ตาล สาม กิโล น้ำ ปลา สอง ขวด คำอุทาน ขวด

3 di:əw1 pho:5.

เดียว พอ

(Conversation 27)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนายาวระหว่างซึ่งเป็นแม่ค้าร้านขายของชำกับพี่ซึ่งเป็นลูกค้า เมื่อแม่ค้าถามพี่ว่าจะซื้ออะไรบ้าง พี่ตอบว่าจะซื้อน้ำตาล 3 กิโลกรัม และน้ำปลา 2 ขวด แต่ต่อมาภายในผลัดเดียวกันนั้น พี่อุทานขึ้นมาว่า ʔəʔ³³! เพราะเพิ่งนึกได้ว่าไม่จำเป็นต้องซื้อน้ำปลาถึง 2 ขวด จึงใช้รูปปฏิเสธ *maj2* ซ้ำกัน 2 ครั้งด้วยเจตนาที่จะใช้ *maj2* เพื่อแก้ไขถ้อยคำที่กล่าวไปแล้ว ตามด้วยการให้สาระใหม่ (new information) ที่ถูกต้องแก่แม่ค้าว่า ตนจะซื้อน้ำปลาแค่ 1 ขวดเท่านั้น ในกรณีนี้จะเห็นได้ว่า แม้ *maj2* ที่พี่ใช้ในตัวอย่างนี้จะยังคงมีความหมายประจำคำคือแสดงการปฏิเสธสิ่งที่พูดมาก่อนหน้านั้น แต่จะเห็นได้ว่าพี่เจตนาใช้รูปปฏิเสธดังกล่าวเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติเพื่อแก้ไขถ้อยคำก่อนหน้านั้นของตน ตามด้วยการให้ข้อมูลใหม่ที่ถูกต้องแก่ผู้ฟังเพื่อให้แม่ค้าเข้าใจตรงกัน ซึ่งการแก้ไขถ้อยคำดังกล่าวยังปรากฏอยู่ภายในผลัดการสนทนาเดียวกัน ต่าง

กับตัวอย่างต่อไปนี้ที่ผู้พูดไม่ได้กล่าวแก้ไขถ้อยคำภายในผลัดเดียวกัน แต่ได้กล่าวแก้ไขถ้อยคำที่กล่าวไปแล้วในผลัดก่อนหน้านั้น ดังนี้

(8) 1 A: chə:n5 khon5 ma:5 sak1 ki:4 khon5 chu:əŋ6 cha:w7?

เชิญ คน มา สัก กี่ คน ช่วง เข้า

2 B: ka:t6 wa:6 sak1 yi:6 sip1 khon5.

คาด ว่า สัก ยี่สิบ คน

3 A: khan5 nan7 phom1 da:j4 tri:əŋ3 tu:ə3.

ถ้าอย่างนั้น ผม จะได้ เตรียม ตัว

4 B: ʔəʔ³³! ma:j2, tɔŋ4 sa:m1 sip1. lu:m5 paj5.

คำอุทาน ต้อง สามสิบ ลืม ไป

(Conversation 25)

จากตัวอย่างข้างต้น เอกกับบีเป็นญาติกัน และเอกถามบีว่าจะเชิญคนมางานเลี้ยงช่วงเช้าจำนวนกี่คน ในตอนแรกคือในบรรทัดที่ 2 นั้นบีตอบว่า 20 คน และในผลัดต่อมาคือบรรทัดที่ 3 บีได้รับปากว่าจะเตรียมตัวให้พร้อม แต่ต่อมาในบรรทัดที่ 4 บีอุทานขึ้นมาว่า ʔəʔ³³ เพราะเพิ่งนึกออกว่าจำนวนคนที่ตนเพิ่งบอกเอไปเป็นจำนวนที่ไม่ถูกต้อง จากนั้นจึงใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* เพื่อแก้ไขถ้อยคำที่กล่าวไปแล้ว ตามด้วยการให้สาระใหม่ที่ถูกต้องว่าคนที่จะเชิญมามีจำนวน 30 คน ไม่ใช่ 20 ตามที่กล่าวในตอนแรก เพื่อประสานความเข้าใจกับผู้ร่วมสนทนา นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* ในการแก้ไขข้อมูลในตัวอย่างนี้ไม่ได้เกิดภายในผลัดเดียวกันของผู้พูดเช่นในตัวอย่าง (8) แต่บีใช้ *ma:j2* ในการแก้ไขข้อมูลในผลัดต่อมาที่ตนได้กล่าวถ้อยคือผลัดที่ 4 หลังจากผลัดการสนทนาของเอในบรรทัดที่ 3

จากตัวอย่าง (8) และ (9) จะเห็นได้ว่ารูปปฏิเสธ *ma:j2* ที่ผู้พูดใช้นั้นยังคงมีความหมายที่เป็นการปฏิเสธอยู่ สอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของหวัง ไช และหลิง (Wang, Tsai, and Ling 2007) ที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่า หน้าที่การแก้ไขถ้อยคำ ซึ่งเป็นหน้าที่ด้านตัวบทของรูปปฏิเสธยังคงมีความหมายแสดงการปฏิเสธอยู่ แต่ผู้พูดมีเจตนาที่จะใช้รูปปฏิเสธนี้เป็นดัชนีวัดจนปฏิบัติแสดงการแก้ไขถ้อยคำของตน เพื่อให้ผู้ร่วมสนทนามีความเข้าใจตรงกันในเรื่องที่กำลังกล่าวถึง

6.1.2 การตัดบทการสนทนา

จากข้อมูลสนทนาที่รวบรวมได้ พบว่าผู้พูดภาษาไทยนครศรีธรรมราชใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* ในการตัดบทหรือขัดจังหวะในการสนทนาเมื่อไม่ต้องการพูดในเรื่องที่ผู้ร่วมสนทนาได้กล่าวไว้ และต้องการดึงความสนใจของผู้ร่วมสนทนาให้กลับมาพูดหัวข้อเดิมที่เคยพูดก่อนหน้านี้แต่ยังไม่ได้คำตอบ หรือพูดในเรื่องที่ตนสนใจหรือต้องการทราบ มีข้อสังเกตว่าการตัดบทการสนทนาเพราะไม่สนใจหรือไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนาว่านี่จัดเป็นการกระทำที่คุกคามหน้าด้านบวกของผู้ฟัง ซึ่งอาจทำให้ผู้ฟังรู้สึกไม่พอใจ และอาจนำไปสู่การโต้แย้งได้ ดังตัวอย่าง

(9) 1 A: khun5 chu:w6 raj1 ?

คุณ ชื่อ อะไร

2 B: lɛ:w7 khun5 ʔi4 tha:m1 saj6 ? phom1 ka4 tham5 ŋa:n5 thi:6 ni:2 lɛ⁴⁵.

แล้ว คุณ จะ ถาม ทำไม ผม ก็ ทำ งาน ที่ นี้ คำลงท้าย

3 A: *maj2*, *khun5 chw:6 raj1* ? *khun5 chw:6 raj1* ?

คุณ ชื่อ อะไร คุณ ชื่อ อะไร

4 B: *ru:7 paj3 tham5 raj1* ?

รู้ ไป ทำ อะไร

5 A: *waj7 rɔ:ŋ7 ri:ən5 lɛ³³*, *wa:6 phu:t6 kap3 cha:w5 ba:n4 maj2 di:3*.

ไว้ ร้อง เรียน คำลงท้าย ว่า พูด กับ ชาว บ้าน ไม่ ดี

(Conversation 17)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนายาวระหว่างเอซึ่งเป็นชาวบ้านที่ไปติดต่อหน่วยงานราชการแห่งหนึ่ง และบีซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยงานนั้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าคือบีปฏิบัติต่อเอไม่ดีด้วยการพูดตะคอกทั้ง ๆ ที่เอถามบีด้วยความสุภาพ การกระทำดังกล่าวของบีจึงเป็นการคุกคามหน้าด้านบวกของเอ ทำให้เอเสียหน้าและรู้สึกไม่พอใจที่ถูกตะคอกต่อหน้าคนจำนวนมาก เขาจึงถามบีว่าชื่ออะไรในบรรทัดที่ 1 เพื่อจะร้องเรียนกับหน่วยงานนั้น แต่แทนที่บีจะตอบคำถามของเอในบรรทัดที่ 2 อย่างตรงไปตรงมาว่าตนชื่ออะไร เขากลับคุกคามหน้าด้านบวกของเอเป็นครั้งที่สองด้วยการไม่สนใจที่จะตอบคำถามดังกล่าว ซึ่งในขณะเดียวกัน การกระทำนี้ก็จัดเป็นการละเมิดหลักการในการให้ความร่วมมือในการสนทนาในด้านปริมาณด้วยการไม่ให้ข้อมูลที่เอต้องการ ตามด้วยการถามเอว่าจะทราบชื่อเขาไปทำไม สังเกตว่าในบรรทัดที่ 3 นี้ เอก็คุกคามหน้าด้านบวกของบีและละเมิดหลักด้านปริมาณเช่นกัน เห็นได้จากการไม่สนใจที่จะตอบคำถามของบี เพราะเขายังคงไม่ได้คำตอบที่ต้องการ เขาจึงใช้รูปปฏิเสธ *maj2* ในการตัดบทสิ่งที่บีพูด เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขาไม่ต้องการและไม่สนใจจะตอบคำถามของบี ตามด้วยการถามซ้ำในสิ่งที่เขาต้องการทราบตั้งแต่ผลัดแรกอีกครั้งว่าบีชื่ออะไรซ้ำอีก 2 ครั้งใน *khun5 chw:6 raj1* ? *khun5 chw:6 raj1* ? เมื่อพิจารณาข้อมูลสนทนาต่อไปอีก จะพบว่าการคุกคามหน้าที่ผู้ร่วมสนทนาต่างกระทำนี้เป็นเหตุให้เหตุการณ์ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น เห็นได้จากการที่เอตอบคำถามที่บีถามว่าจะรู้ชื่อเขาไปทำไมด้วยการพูดแถมข่มขู่ว่า ‘ไว้ร้องเรียนว่าพูดกับชาวบ้านไม่ดี’ ซึ่งจัดเป็นการกระทำที่คุกคามหน้าด้านลบของบีเพิ่มขึ้น

(10) 1 A: *ʔaj4 se:ŋ1 sa:1* *ʔi4 ba:4 lɛ:w7*.

ไอ้ แสง รู้สึกว่า จะ บ้า แล้ว

2 B: *saj6* ?

ทำไม

3 A: *man2 phu:t7 phə:7 cə:4, da:4 khon5 kan3*.

มัน พูด เพ้อ เจ้อ ด่า คน ด้วย

4 B: *maj2*, *lɛ:w7 saj6* *man2 phan5 nan7 la²¹* ?

แล้ว ทำไม มัน แบบ นั้น คำลงท้าย

5 A: *hen1 khaw2 wa:6 man2 kin3 ja:3 lɔt7 khwa:m5 ʔu:ən4*.

เห็น เขา ว่า มัน กิน ยา ลด ความ อ้วน

(Conversation 13)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนาของเอกกับบีซึ่งเป็นเพื่อนบ้านกัน เมื่อเอเล่าให้บีฟังว่า เด็กสาววัยรุ่นในละแวกนั้นเป็นบ้าไปแล้ว บีจึงเกิดความสงสัยว่าเหตุใดอยู่ดี ๆ เธอถึงเป็นบ้าได้ เนื่องจากเขาเคยเห็นเธอเป็นเด็กที่ปกติดี เขาจึงถามเอว่า *saj1* ‘ทำไม’ ในบรรทัดที่ 2 แต่ปรากฏว่าเอไม่ได้สนใจที่จะตอบคำถามของเขา และไม่บอกสาเหตุที่ทำให้แสงเป็นบ้าให้บีฟัง แต่เอ

ได้กล่าวถึงลักษณะอาการของแสงว่า พุดจาเพื่อเจ้อและชอบด่าว่าคนอื่นในบรรทัดที่ 3 แทน สังเกตได้ว่าในบรรทัดที่ 4 ปีได้ใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* เพื่อตัดบทไม่ให้เอพูดต่อเรื่องอาการของแสง และกลับมาถามเรื่องเดิมที่เขาต้องการทราบเป็นครั้งที่สองว่าทำไมแสงจึงกลายเป็นคนบ้า ทำให้เอต้องตอบคำถามว่า สาเหตุที่ทำให้แสงเป็นบ้าคือยาลดความอ้วน จะเห็นได้ว่าการที่ปีถามเอ แล้วเอไม่สนใจจะตอบในครั้งแรก และการที่ปีขัดจังหวะเอด้วยการใช้ *ma:j2* เพื่อถามซ้ำว่า ‘ทำไม’ ต่างเป็นการกระทำที่คุกคามหน้าด้านบวกของผู้ร่วมสนทนาทั้งสิ้น แต่ด้วยความสนิทสนมและการรู้จักกันมานานของทั้งคู่ ทำให้สามารถสนทนาต่อไปได้โดยไม่รู้สึกเสียหน้าหรือเสียความรู้สึก เพราะไม่มีการถือสาหาความกัน และไม่ถึงกับมีเรื่องบาดหมางกันอย่างรุนแรงดังเช่นที่ปรากฏในตัวอย่าง (10) ข้างต้น

- (11) 1 A: mɛ5, tham5 sɔm2 mu:əŋ6 che:6 ʔim4 phan5 phruw:3 ?
แม่ ทำ ส้ม ม่วง แซ่ อิ่ม ยังไง
2 B: ka4 ʔaw3 sɔm2 mu:əŋ6 sa:j1 naj5 na:m7 chu:əm6, ɲa:j6=
ก็ เอา ส้ม ม่วง ใส่ ใน น้ำ เชื่อม ง่าย
3 A: = ma:j2, ʔaw3 bɛ:p4 la7 ʔi:əd4 lɛ³³.
เอา แบบ ละ เอียด คำลงท้าย
4 B: ka4 pɔ:k4 sɔm2 mu:əŋ6, che:6 na:m7 pu:n3 dɛ:ŋ3, dɔ:ŋ3 klw:ə3, lɛ:w7 che:6
ก็ ปอก ส้ม ม่วง แซ่ น้ำ ปูน แดง ดอง เกลือ แล้ว แซ่
5 na:m7 chu:əm6.
น้ำ เชื่อม

(Conversation 15)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทาระหว่างเอซึ่งเป็นลูกสาวกับปีซึ่งเป็นแม่ ในเหตุการณ์นี้เอถามวิธีการทำมะม่วงแซ่ส้มจากแม่ของเธอในบรรทัดที่ 1 ด้วยความคาดหวังว่าแม่จะอธิบายวิธีทำอย่างละเอียด แต่ปีกลับบอกวิธีทำในบรรทัดที่ 2 แค่ว่าให้เอเอามะม่วงใส่ในน้ำเชื่อมเท่านั้น ทำให้เอรู้สึกวุ่นวายตอนที่แม่บอกนั้นเป็นวิธีการทำที่ยังไม่ละเอียดพอ เธอจึงรีบพูดขึ้นมาว่า *ma:j2* เพื่อตัดบทไม่ให้แม่พูดต่อในประเด็นนั้น ตามด้วยการรีบบอกให้แม่ช่วยอธิบายวิธีการทำโดยละเอียดแทน ซึ่งการที่เอซึ่งเป็นลูกกล่าวตัดบทหรือขัดจังหวะแม่เช่นนี้อาจดูเป็นการกระทำที่ไม่น่ารัก หากไปกระทำกับบุคคลอื่นที่ไม่รักหรือไม่สนิทสนมคุ้นเคยกัน เช่น แม่-ลูก หรือเพื่อนแล้ว ก็อาจจัดว่าเป็นการกระทำที่คุกคามหน้าด้านบวกของผู้ร่วมสนทนาด้วยการแสดงว่าไม่ใส่ใจสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนากล่าวได้เช่นกัน

จากตัวอย่างทั้งสามตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าหน้าที่การเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติในด้านตัวบทที่แสดงวัจนกรรมตัดบทหรือขัดจังหวะในการสนทนายังคงมีความหมายแสดงการปฏิเสธที่ผู้พูดใช้แสดงว่าไม่สนใจ หรืออาจจะไม่ได้ให้ความสำคัญในสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนากล่าว จึงได้กล่าวตัดบทเพื่อพูดในสิ่งที่ตนสนใจหรือต้องการทราบแทน สอดคล้องกับข้อค้นพบของหวัง ไช และหลิง (Wang, Tsai, and Ling 2007) ข้างต้น อย่างไรก็ตามการกล่าวตัดบทนี้จัดเป็นการกระทำที่คุกคามหน้าด้านบวกของผู้ฟัง แต่ความรุนแรงของการคุกคามหน้าจะมีระดับความรุนแรงมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับบริบทสถานการณ์และความสัมพันธ์ของผู้พูดและผู้ฟังด้วยเช่นกัน

6.2 หน้าทีของดัชนีวัจนปฏิบัติด้านบุคคลสัมพันธ์

รูปปฏิเสธ *maj2* สามารถทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติด้านบุคคลสัมพันธ์ที่ผู้พูดใช้ในการโต้ตอบถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนาเพื่อแสดงวัจนกรรมให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือเสริมความ แกไขความเข้าใจผิดของผู้ร่วมสนทนา เห็นด้วยกับผู้ร่วมสนทนา ยืนยัน แก้ว และแสดงให้ทราบว่าสิ่งที่กำลังกล่าวถึงไม่มีความสำคัญ ดังนี้

6.2.1 การให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือเสริมความ

จากข้อมูลวิจัย พบว่าผู้พูดเลือกใช้รูปปฏิเสธ *maj2* ในการโต้ตอบเพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือเสริมความในการสนทนา โดย *maj2* ที่ปรากฏในกรณีเช่นนี้ไม่ได้แสดงการปฏิเสธแต่อย่างใด ดังตัวอย่าง

- (12) 1 A: man2 chu:əj6 kan3 to:t4 thi:5 hit1 thi:5 huj2.
 มัน ช่วย กัน ตอด ที่ละ นิด ที่ละ หน่อย
 2 B: maj2, man2 tham5 kan3 pen3 thi:m5.
 มัน ทำ กัน เป็น ทีม
 3 C: han2 le:³³, tham5 khon5 di:əw3 maj2 da:j4, tha:2 tham5 than7 kha76 na76,
 นั่น ค้างท้าย ทำ คน เดียว ไม่ ได้ ถ้า ทำ ทั้ง คณะ
 4 khon5 mak7 maj2 ru:7.
 คน มัก ไม่ รู้

(Conversation 1)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนาของเพื่อน 3 คน คือ เอ บี และซี โดยเอเริ่มพูดว่า นักการเมืองช่วยกันทุจริตในโครงการต่าง ๆ ทีละเล็กทีละน้อยในบรรทัดที่ 1 ต่อมาในบรรทัดที่ 2 จะเห็นว่าบีใช้ *maj2* ในการโต้ตอบถ้อยคำของเอในผลัดก่อนหน้า แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า บีไม่ได้กล่าวปฏิเสธว่าไม่เห็นด้วยกับเอหรือแย้งถ้อยคำของเอแต่ประการใด เนื่องจากหากบีกล่าวแย้งถ้อยคำของเอก็จะแสดงว่าบีต้องการปฏิเสธว่า ความจริงแล้วนักการเมืองไม่ได้ทุจริต หรือนักการเมืองไม่ได้ช่วยกันทุจริตตามที่เอกล่าว ในทางตรงข้าม บีได้กล่าวถ้อยไปในทิศทางเดียวกับเอ ซึ่งเห็นได้จากการที่บีให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือเสริมความที่มีความสอดคล้องกับถ้อยคำของเอว่า นอกจากพวกนักการเมืองจะกระทำการทุจริตทีละเล็กทีละน้อยแล้ว พวกเขายังร่วมมือกันทุจริตเป็นทีมอีกด้วย เห็นได้จากการใช้ถ้อยคำที่สอดคล้องต่อเนื่องกัน กล่าวคือเอพูดว่า man2 chu:əj6 kan3 to:t4 thi:5 hit1 thi:5 huj2 ‘มันช่วยกันตอดทีละนิดทีละหน่อย’ ในบรรทัดแรก และบีกล่าวเสริมอีกครั้งว่า man2 tham5 kan3 pen3 thi:m5 ‘มันทำกันเป็นทีม’ ในบรรทัดที่ 2 เช่นเดียวกับซีที่กล่าวเสริมถ้อยคำของทั้งเอและบีว่า การทุจริตคนเดียวนั้นทำไม่ได้ แต่การรวมหัวกันทุจริตทั้งคณะนั้นยากที่ประชาชนจะรู้ได้ ในกรณีเช่นนี้ *maj2* จึงไม่ได้แสดงการปฏิเสธ แต่ผู้พูดใช้ *maj2* เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติในการโต้ตอบถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนาเพื่อให้ข้อมูลเสริมความ

- (13) 1 A: paj3 tat3 phom1 kap3 ban3 mat1, cha:t²⁴ phe:ŋ5 ciŋ3. khun2 ra:5 kha:5
 ไป ตัด ผม กับ บัง หมัด คำอุทาน แพง จริง ขึ้น รา คา
 2 pha:7.
 เรื่อย

- 3 B: (หัวเราะ) ma:j2, ka4 man2 su:7 rot7 maj1 pa:j4 de:ŋ3 la²¹. da:j4 pho:n1
ก็ มัน ชื้อ รถ ใหม่ ป้าย แดง ค้างท้าย ได้ ผ่อน
- 4 rot7 met1 rew5 rew5.
รถ หमत เร็ว เร็ว
- 5 (ทุกคนหัวเราะ)

(Conversation 9)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนาระหว่างเพื่อนสองคนเรื่องค่าตัดผมที่ร้านบังหมัด เมื่อเอกกล่าวว่า บังหมัดซึ่งเป็นช่างตัดผมที่ทั้งสองคนต่างรู้จักดีและใช้บริการมานาน เริ่มคิดเงินค่าตัดผมแพงขึ้นเรื่อย ๆ บิ๊กก็หัวเราะชอบใจแล้วกล่าวโต้ตอบผลการสนทนาของการใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* โดยไม่ได้แสดงการปฏิเสธหรือแย้งถ้อยคำของเอกว่าที่เอากล่าวมานั้นไม่เป็นความจริงหรือไม่ได้ต้องการจะแย้งว่าบังหมัดไม่ได้คิดค่าตัดผมแพงอย่างที่เอากล่าวในบริบทนี้ แต่บิ๊กใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* ในการโต้ตอบถ้อยคำของเอก เพื่อแสดงวาทกรรมการให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่เอกว่า สาเหตุที่ทำให้บังหมัดเก็บเงินค่าตัดผมแพงขึ้นเรื่อย ๆ นั้นเป็นเพราะเขาเพิ่งซื้อรถยนต์คันใหม่ จึงต้องการเงินจำนวนมากเพื่อนำไปผ่อนรถให้หมดเร็ว ๆ นั่นเอง

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะสังเกตได้ว่า ผู้พูดได้เลือกใช้ *ma:j2* เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติแสดงการให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือเสริมความด้วยเจตนาที่จะให้การสนทนาดำเนินต่อไปในทิศทางเดียวกันและอย่างประสานสอดคล้องกัน

6.2.2 การแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้ร่วมสนทนา

ในกรณีที่ผู้พูดตีความมูลบทจากบริบทในการสนทนาว่า ผู้ร่วมสนทนาคาดการณ์ผิดหรือเข้าใจผิด ผู้พูดสามารถใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* ในการโต้ตอบถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนาเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้ร่วมสนทนาได้ มูลบทในที่นี้หมายถึงมูลบทในทางวัจนปฏิบัติ (pragmatic presupposition) ซึ่งฤชดาวรรณและธีรนุช (Kritsadanwan and Theeranuch 2008, 43-44) กล่าวว่า เป็นความรู้เบื้องหลัง (background knowledge) ที่ผู้ร่วมสนทนามีร่วมกัน แต่ผู้พูดอาจจะไวในฐานะที่เข้าใจ มูลบทช่วยให้ผู้ร่วมสนทนาตีความและทำความเข้าใจการสื่อสารได้แม้จะไม่มีการเขียนหรือกล่าวออกมา และการจะตีความมูลบทได้นั้นต้องอาศัยบริบท เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับผู้พูด-ผู้ฟัง ความเชื่อของคนในสังคม บรรทัดฐานทางสังคม และธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ

จากข้อมูลสนทนาในภาษาไทยนครศรีธรรมราชที่รวบรวมได้ พบว่าผู้พูดใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* ในการโต้ตอบถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนาเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิด ดังตัวอย่าง

- (14) 1 A: kin3 ja:3 le:w7 saj6 jaŋ5 cep3 pun5 can3 ?
กิน ยา แล้ว ทำไม ยัง เจ็บ ท้อง จัง
- 2 B: ma:j2, ka4 mu:6 phwŋ2 kin3 ja:3 la²¹. tha:2 sak1 hit1 ta?³³.
ก็ เมื่อ เพิ่ง กิน ยา ค้างท้าย รอ สัก นิด ค้างท้าย
- (Conversation 14)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนาระหว่างเอซึ่งเป็นน้องชาย และบีซึ่งเป็นพี่สาว ในเหตุการณ์ก่อนหน้านี้ น้องชายรู้สึกปวดท้อง จึงกินยาแก้ปวดท้อง แต่เพิ่งกินไปได้ไม่นานก็บ่นว่าทำไมยังไม่หายปวด การใช้ *ma:j2* ของพี่สาวในบรรทัดที่ 2 นี้ ไม่ได้แสดงการปฏิเสธว่าตนจะไม่พูดเรื่องดังกล่าวกับน้องชาย เนื่องจากจะเห็นได้ว่าทั้งสองคนยังคงกล่าวถึงเรื่องเดียวกันอยู่คือ “ยา” ทั้งในผลัดแรกและผลัดที่สอง แต่จะเห็นว่าความรู้ความเข้าใจเรื่องยาของทั้งคู่ต่างกันมาก ในตัวอย่างนี้พี่สาวได้

ใช้ *maj2* เพื่อปฏิเสธมูลบทหรือความเข้าใจผิดของน้องชาย เพราะสามารถตีความมูลบทที่แฝงอยู่ในถ้อยคำ *kin3 ja:3 le:w7 saj6 jan5 cep3 pun5 can3* ? ‘กินยาแล้วทำไมยังเจ็บท้องจัง’ ในบรรทัดแรกได้ว่า น้องชายคาดว่าเมื่อกินยาแล้วน่าจะหายปวดท้องในทันที เธอจึงแก้ไขความเข้าใจผิดของเขาด้วยการใช้ *maj2* ตามด้วยการให้ความรู้หรือสาระใหม่ที่ถูกต้องว่า *ka4 muu:6 phuŋ2 kin3 ja:3 la²¹. tha:2 sak1 hit1 ta³³* เพื่อบอกให้เขาได้เข้าใจอย่างถูกต้องว่า เขาเพิ่งกินยาไปไม่นาน จึงต้องรอเวลาอีกสักพักเพื่อให้ยาออกฤทธิ์ ในที่นี้จะเห็นได้ว่า *maj2* ที่พี่สาวใช้นั้นไม่ได้แสดงการปฏิเสธถ้อยคำของน้องชายในบรรทัดที่ 1 ว่าน้องชายไม่ได้กินยา หรือน้องชายไม่ได้ปวดท้อง แต่เป็นการใช้รูปปฏิเสธเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติในการกล่าวโต้ตอบเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้ร่วมสนทนา

(15) 1 A: wa:6 ʔi4 ma:5 ʔi4 ma:5 la:j1 thi:5 le:w7, te:3 wa:6 ma:1 ju:3.

ว่า จะ มา จะ มา หลาย ครั้ง แล้ว แต่ ว่า หมา อยู่

2 B: ma:j2, khaw2 maj2 cha:j6 kat3, khaw2 haw1 ri:ək6 thi:5 re:k6, pho:5 sak1 phak7

เขา ไม่ ใช่ กัด เขา เหา เรียก ที่ แรก พอ สัก พัก

3 khaw2 maj2 jun2 le:w7.

เขา ไม่ ยุ่ง แล้ว

(Conversation 22)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนาของเพื่อนบ้านสองคน เอบอกบีว่าตนเดินผ่านบ้านบีมาหลายครั้งแล้ว แต่ไม่กล้าเดินเข้ามาในบ้านเพราะเห็นว่ามีสุนัขอยู่ จะสังเกตได้ว่าเอบอกเพียงว่า wa:6 ʔi4 ma:5 ʔi4 ma:5 la:j1 thi:5 le:w7, te:3 wa:6 ma:1 ju:3 ‘ว่าจะมาจะมาหลายครั้งแล้ว แต่ว่าหมาอยู่’ แต่ไม่ได้พูดว่าสุนัขดุหรือสุนัขกัด แต่เมื่อบีได้ฟังเพียงเท่านั้นก็สามารถตีความมูลบทที่แฝงอยู่ในถ้อยคำของเอบอกได้ว่า เอน่าจะกำลังคิดว่าสุนัขสองตัวที่ตนเลี้ยงไว้ นั้นมีความดุร้าย และอาจจะกัดคนที่เข้าไปในบ้านจนทำให้เกิดความกลัวและไม่กล้าเดินเข้าบ้านของเขา บีจึงได้ใช้รูปปฏิเสธ *maj2* เพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดของเอบอกตามด้วยการให้สาระใหม่กับเอบอกเพื่อให้คลายความกลัวลงว่า สุนัขที่บ้านตนไม่ได้ดุและไม่กัดคนอื่น ๆ อย่างที่เอบอกคิด ตามด้วยการอธิบายต่อว่าพวกมันจะเห่าในตอนแรกก็เห็นคนแปลกหน้าเพื่อเรียกให้บิ้ออกมาดูเท่านั้น หลังจากนั้นพวกมันก็จะไม่มายุ่งอีก ในที่นี้จะเห็นได้ว่าแม้คนทั้งคู่จะพูดเรื่องสุนัขเหมือนกัน ดังจะเห็นได้จากการใช้คำว่า *ma:1* ‘หมา’ ทั้งในผลัดแรกและผลัดที่สอง แต่จะเห็นได้ว่าความคิดและความเข้าใจในเรื่องสุนัขของทั้งคู่ นั้นแตกต่างกันมาก กล่าวคือ เอมิสมมติฐานว่าสุนัขในบ้านของบีน่าจะดุมากจนเกรงว่าอาจจะกัดตนหากตนเดินเข้ามาในบ้านของบี แต่บีกลับทราบดีว่าสุนัขตนไม่กัดคนอื่น เพียงแต่จะเห่าเรียกเจ้าของในตอนแรกเท่านั้น และเมื่อบีตีความมูลบทได้ว่าเอบอกกำลังเข้าใจผิดคิดไปเองว่าสุนัขดุ เขาจึงรีบแก้ไขความเข้าใจผิดดังกล่าวทันทีเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

จากตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทั้งสองตัวอย่าง จะเห็นว่า การใช้ *maj2* เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติเพื่อแสดงวัจนกรรมแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้ร่วมสนทนา จัดเป็นการกระทำที่รักษาความสุภาพและประสานความเข้าใจ เพื่อให้การสนทนาดำเนินต่อไปได้ในทิศทางเดียวกัน

6.2.3 การแสดงว่าเห็นด้วยกับผู้ร่วมสนทนา

ในการสนทนานั้น พบว่านอกจากผู้พูดภาษาไทยนครศรีธรรมราชจะใช้รูปภาษาต่อไปนี้ในการแสดงว่าเห็นด้วยกับสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนา กล่าว เช่น (1) คำว่า *cha:j6* ‘ใช่’ (2) คำลงท้ายแสดงความสุภาพหรือที่รู้จัก (Rujira 1998, 84-85) เรียกว่า ดัชนีปริจเฉทแสดงความสุภาพและใช้ในการตอบรับผลการสนทนาของผู้อื่น เช่น *kha⁴⁵* ‘ค่ะ’ และ *khap²¹* ‘ครับ’ และ (3)

ดัชนีปริจเฉทที่แสดงว่าผู้พูดเห็นด้วยและสนับสนุนสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนากล่าว เช่น ?u:^{33} , ?um^{33} , ?o:^{33} และ ?o:^{33} (Rujira 1998, 101) ซึ่งจัดเป็นการเออออ (back channel) ตามที่จันทิมา (Jantima 2018, 281) ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ยังพบประเด็นที่น่าสนใจจากการศึกษาครั้งนี้ว่า ผู้พูดไม่ได้ใช้รูปปฏิเสธ *maj2* ในการกล่าวปฏิเสธหรือแย้งถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนาในผลัดก่อนหน้าเท่านั้น แต่ในทางตรงข้าม ผู้พูดได้เลือกใช้รูปปฏิเสธ *maj2* เพื่อทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติเพื่อแสดงให้ทราบว่าเขาเห็นด้วย หรือรู้สึกคล้อยตามกับถ้อยคำที่ผู้ร่วมสนทนาได้กล่าวไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้ร่วมสนทนาได้กล่าวถ้อยคำในเชิงปฏิเสธในผลัดก่อนหน้านั้น ดังตัวอย่าง

(16) 1 A: $\text{le:5 le:5 nw:7 pi:5 maj2 cho:p6 le:n1}$.

ดู ดู น้อง ปี ไม่ ชอบ พูด

2 B: $\text{maj2, maj2 le:n1 le:j5 khraj5 tha:m1 ka4 jim7 jim7}$.

ไม่ พูด เลย ใคร ถาม ก็ ยิ้ม ยิ้ม

3 A: ple:k4 can3 .

แปลก จัง

4 B: $\text{mw:1 wa:6 khaw2 mi:5 pan5 ha:1 ka:n3 sw:1 sa:n1}$.

หมอ ว่า เขา มี ปัญ หา การ สื่อ สาร

(Conversation 3)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนาระหว่างเอกกับบีซึ่งเป็นญาติกัน และบีเป็นยายของน้องปี ทั้งสองคนกำลังพูดถึงหลานสาวชื่อปี ซึ่งเป็นเด็กที่มีปัญหาในการสื่อสาร กล่าวคือปีเข้าใจสิ่งที่ผู้อื่นพูด แต่ไม่ยอมพูดโต้ตอบ บทสนทนานี้เริ่มต้นที่เอตั้งข้อสังเกตว่าน้องปีไม่ชอบพูด นำสังเกตว่าการใช้รูปปฏิเสธ *maj2* ของบีไม่ได้แสดงการปฏิเสธหรือแย้งถ้อยคำของเอว่าความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น หรือความจริงแล้วน้องปีเป็นเด็กที่สามารถพูดได้เหมือนเด็กปกติ เพราะบีซึ่งเป็นยายทราบคืออยู่แล้วว่า หลานสาวมีปัญหาในการพูดมาตั้งแต่เด็ก ดังจะเห็นได้จากถ้อยคำของบีในบรรทัดที่ 4 แต่จะเห็นได้ว่า บีใช้รูปปฏิเสธ *maj2* เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติในการกล่าวโต้ตอบ เพื่อแสดงว่าเขาเห็นด้วยกับสิ่งที่เอได้กล่าวไว้ในบรรทัดที่ 1 ตามด้วยการกล่าวย้ำถ้อยคำ ‘น้องปีไม่ชอบพูด’ ในผลัดแรกของเออีกครั้งว่า ‘ไม่พูดเลย ใครถามก็ยิ้ม ๆ’ ในบรรทัดที่ 2 หลังจากนั้นบียังได้กล่าวเสริมความในบรรทัดที่ 4 ต่อว่า ‘หมอว่าเขามีปัญหาการสื่อสาร’ เพื่ออธิบายให้เอทราบ จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า นอกจากทั้งเอและบีจะพูดเรื่องเดียวกันคือเรื่องน้องปีแล้ว ถ้อยคำของทั้งคู่ยังได้แสดงให้เห็นด้วยว่าทั้งคู่สนทนาไปในทิศทางเดียวกันและต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่าน้องปีไม่ยอมพูดเลย

(17) 1 A: $\text{nw:7 nan5 maj2 ?a:n3 nan1 sw:1 laj5, ju:3 ba:n4 len2 te:3 ke:m3}$.

น้อง นันท์ ไม่ อ่าน หนังสือ เลย อยู่ บ้าน เล่น แต่ เกม

2 B: $\text{maj2 ni}^{33} \text{ maj2 tham5 raj1 ni33, len2 ke:m3 than7 wan5}$

กำลังทำ ไม่ ทำ อะไร กำลังทำ เล่น เกม ทั้ง วัน

(Conversation 4)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนาระหว่างเอกกับบี ซึ่งเป็นอาและยายของเด็กชายนันท์ตามลำดับ เอตั้งข้อสังเกตว่าหลานชายของตนไม่ยอมอ่านหนังสือ เพราะมันแต่เล่นเกม การโต้ตอบถ้อยคำของเอที่กล่าวไว้ว่า ‘เล่นแต่เกม’ ในบรรทัดที่ 1 ด้วยการใช้รูปปฏิเสธ *maj2* ของบีในบรรทัดที่ 2 นี้ไม่ได้มีความหมายแสดงการปฏิเสธ เพราะจะเห็นได้ว่าบีไม่ได้มีเจตนาที่จะ

ปฏิเสธหรือแย้งว่า ความจริงแล้วน้องนันทอ่านหนังสือ หรือน้องนันทไม่ได้เอาแต่เล่นเกมตามที่เอากล่าว แต่ปีใช้ *maj2* เพื่อแสดงว่าเห็นด้วยกับสิ่งที่เอากล่าว ตามด้วยการพูดย้ำถ้อยคำของเออีกครั้งอย่างเห็นด้วยว่า *maj2 tham5 raj1 ni³³, len2 ke:m3 than7 wan5* ‘ไม่ทำอะไร เล่นเกมทั้งวัน’ ในบรรทัดที่ 2

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะสังเกตได้ว่า เมื่อผู้ร่วมสนทนากล่าวถึงบางสิ่งในเชิงปฏิเสธในผลัดก่อนหน้านั้น เช่น ‘น้องปีไม่ชอบพูด’ และ ‘ไม่อ่านหนังสือเลย’ นอกจากผู้พูดจะใช้คำว่า ‘ใช่’ ‘ค่ะ’ ‘ครับ’ และการเอออเพื่อแสดงว่าเห็นด้วยแล้ว ผู้พูดยังสามารถใช้ *maj2* เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติแสดงความเห็นด้วยกับผู้ร่วมสนทนา และทำให้การสนทนาดำเนินไปในทิศทางเดียวกันได้เช่นกัน

6.2.4 การยืนยัน

จากข้อมูลพบว่า เมื่อผู้ร่วมสนทนากล่าวถ้อยที่แสดงให้ทราบว่าการให้บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น หรือไม่ต้องการให้ผู้พูดกระทำเรื่องบางเรื่อง ผู้พูดสามารถใช้รูปปฏิเสธ *maj2* ในการโต้ตอบเพื่อยืนยันว่าตนจะไม่กระทำการที่ผู้ร่วมสนทนาไม่ต้องการให้กระทำอย่างแน่นอน ดังตัวอย่าง

(18) 1 A: *pho:6 ja:3 kin3 kh:ŋ1 man5 man5 la:w1 na⁴⁵*.

พ่อ อย่า กิน ของ มัน มัน อีก คำลงท้าย

2 B: *maj2 maj2. pho:6 maj2 kin3 le:w7*.

พ่อ ไม่ กิน แล้ว

(Conversation 29)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนายาระหว่างเอซึ่งเป็นลูกสาวกับบีซึ่งเป็นพ่อ ในที่นี้ลูกบอกพ่อว่าอย่ากินของมันอีก เพราะไม่ดีกับสุขภาพ การใช้ *maj2* ของพ่อในตัวอย่างนี้ไม่ได้แสดงการปฏิเสธลูกว่าตนไม่ได้กินของมันมาก่อนหน้านั้น รวมทั้งไม่ได้ปฏิเสธถ้อยคำของลูกสาวที่สั่งห้ามไม่ให้พ่อกินของมันอีก และการที่พ่อใช้ *maj2* ในการโต้ตอบลูกซ้ำกันถึงสองครั้งนี้เพราะต้องการเน้นการยืนยันและรับปากกับลูกสาวอย่างจริงจัง ตามด้วยการกล่าวย้ำว่า ‘พ่อไม่กินแล้ว’ เพื่อให้ลูกสาวสบายใจและไม่ต้องกังวลอีก

(19) 1 A: *ja:3 phu:t6 ma:k6 re:ŋ5, dek4 man2 maj2 cho:p6*.

อย่า พูด มาก แรง เด็ก มัน ไม่ ชอบ

2 B: *maj2. maj2 phu:t6 le:w7, ʔu:ən3*.

ไม่ พูด แล้ว เปื้อ

(Conversation 30)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนายาระหว่างเอซึ่งเป็นลูกสาวกับบีซึ่งเป็นแม่ ในที่นี้เอกำลังปรามแม่ของตนว่า ไม่ให้บ่นกับหลานชายวัยรุ่นมากนัก เพราะหลานชายไม่ชอบ จะสังเกตได้ว่าการใช้ รูปปฏิเสธ *maj2* ในการกล่าวโต้ตอบของบีในบรรทัดที่ 2 นี้ไม่ได้แสดงการดื้อแพ่งหรือปฏิเสธว่าตนจะไม่หยุดบ่นหรือจะไม่หยุดว่าหลานชาย แต่ปีใช้ *maj2* เพื่อยืนยันว่าจะไม่กระทำการที่เอไม่ต้องการอีก เห็นได้จากถ้อยคำที่ตามมาว่าจะไม่บ่น ไม่พูดอีกแล้ว เพราะตนก็รู้สึกเบื่อเหมือนกัน

จากตัวอย่างทั้งสองตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าถ้อยคำในผลัดแรกของการสนทนาคือ ‘พ่ออย่ากินของมัน อีก’ ในตัวอย่าง (19) และ ‘อย่าพูดมากแรง เด็กมันไม่ชอบ’ ในตัวอย่าง (20) แสดงวัจนกรรมสั่งไม่ให้ผู้ฟังหรือบิกระทำการที่เอไม่

ต้องการอีก ซึ่งการกระทำเช่นนี้จัดเป็นการคุกคามหน้าด้านลบของผู้ฟังในแง่ที่เป็นการจำกัดสิทธิ์ในการกระทำบางสิ่งบางอย่างที่เอเคยกระทำมาก่อนและอาจจะต้องการกระทำต่อไปในอนาคต แต่ในขณะเดียวกันก็ก็ตระหนักว่า การกระทำดังกล่าวเกิดจากความห่วงใยและความปรารถนาดี กล่าวคือ ในตัวอย่าง (19) เอห้ามบีซึ่งเป็นพ่อไม่ให้กินอาหารมัน ๆ เพราะเป็นห่วงเรื่องสุขภาพ และในตัวอย่าง (20) เอห้ามบีซึ่งเป็นแม่ไม่ให้บนกับลูกชายของเธอมากเกินไป เพราะต้องการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบีกับลูกของเธอ ดังนั้นผู้ฟังหรือบีจึงยินดีที่จะกระทำตาม แต่แทนที่บีจะใช้การตอบรับด้วยการใช้คำลงท้ายแสดงความสุภาพ เช่น *kha*⁴⁵ ‘ค่ะ’ และ *khap*²¹ ‘ครับ’ (Rujira 1998, 84-85) หรือการเออออ เช่น *ʔum*³³, *ʔo:*³³ และ *ʔo:*³³ (Rujira 1998, 101) เพื่อแสดงการรับคำ รับทราบ หรือแสดงความเห็นด้วยแบบทั่วไปดังได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น บีได้เลือกใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติแสดงการยืนยันว่าจะไม่กระทำการสิ่งที่คุณร่วมสนทนาขอหรือสั่ง ซึ่งจัดเป็นการกระทำที่รักษาหน้าของผู้ร่วมสนทนาว่าจะกระทำตามในสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนาต้องการและทำให้การสนทนาดำเนินต่อไปได้

6.2.5 การแก้ตัว

ผู้พูดสามารถใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* ในการกล่าวแก้ตัวเมื่อตีความมูลบทได้ว่า ผู้ร่วมสนทนาจำลองกล่าวตำหนิหรือกล่าวโทษตน ซึ่งการกระทำดังกล่าวจัดเป็นการกระทำที่คุกคามหน้าด้านบวกของตน (Kritsadanwan and Theeranuch 2008, 133) การใช้รูปปฏิเสธในกรณีนี้จึงเป็นการกระทำเพื่อลดการคุกคามหน้าด้านบวกด้วยการแก้ตัวเพื่อให้ความรุนแรงของการที่ตนถูกตำหนิดูบรรเทาเบาบางลง ดังตัวอย่าง

- (20) 1 A: *khi:ən1 nan1 su:1 haj2 su:əj1 hit1 ta*³³. *khraj5 ʔi4 ʔa:n3 ʔo:k4, phan5*
เขียน หนังสือ ให้ สวย หน่อย คำลงท้าย ใคร จะ อ่าน ออก แบบ
2 *nan7*.
นั่น
3 B: *ma:j2, ka4 man2 cep3 mu:5 ju:3 ni*³³.
ก็ มัน เจ็บ มือ อยู่ คำลงท้าย

(Conversation 16)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนาระหว่างเอซึ่งเป็นแม่กับบีซึ่งเป็นลูกชายที่กำลังเรียนชั้นประถมศึกษา เมื่อแม่เห็นลายมือของลูกในสมุดการบ้านก็กล่าวว่า ‘เขียนหนังสือให้สวยหน่อย ใครจะอ่านออกแบบนี้’ ซึ่งทำให้บีตีความว่าแม่กำลังตำหนิตนที่เขียนหนังสือไม่สวย ซึ่งการกระทำดังกล่าวจัดเป็นการคุกคามหน้าด้านบวกของบีที่ต้องการให้คนอื่นชื่นชม และไม่ตำหนิในสิ่งที่เขาทำ เขาจึงกล่าวโต้ตอบด้วยการใช้ดัชนีวัจนปฏิบัติ *ma:j2* แต่เป็นที่น่าสนใจที่บีไม่ได้ใช้ *ma:j2* เพื่อปฏิเสธข้อเท็จจริงที่แม่ตำหนิว่าตนเขียนหนังสือไม่สวย เนื่องจากเขาก็ทราบดีอยู่แล้วว่าตนเขียนไม่สวยจริง แต่เขาใช้ *ma:j2* เพื่อแสดงวัจนกรรมแก้ตัว ตามด้วยการออกตัวโดยให้เหตุผลว่าเป็นเพราะตนเจ็บมือ จึงทำให้ลายมือไม่สวย

- (21) 1 A: *ha:*³³! *tham5 ke:w4 te:k4 le:w7 la:w1*.
คำอุทาน ทำ แก้ว แตก แล้ว อีก
2 B: *ma:j2, ka4 mu:6 man2 lu:n6 la*²¹, *chu:əj1 maj2 nat1*.
ก็ เมื่อ มัน ลื่น คำลงท้าย จบ ไม่ หนัด

(Conversation 24)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนายระหว่างเฒ่าเป็นพี่สาวกับป้าเป็นน้องชาย การที่เฒ่ากล่าวตำหนิปีเรื่องทำแก้วแตกทำให้ปีรู้สึกที่พี่สาวได้คุกคามหน้าด้านบวกของเขารู้สึกเสียหน้า แต่ในขณะที่เดียวกันก็จะเห็นได้ว่า เขาไม่ได้ตั้งใจจะปฏิเสธว่าเขาไม่ได้ทำแก้วแตก ในที่นี้ปีใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติแสดงการแก้ตัว ตามด้วยการพยายามหาเหตุผลมาอธิบายเพิ่มว่า เขาไม่ได้ตั้งใจทำแก้วแตก แต่เป็นเพราะแก้วลื่นจนทำให้จับไม่ถนัดมือต่างหาก

จากตัวอย่างทั้งสองตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าเมื่อผู้พูดถูกคุกคามหน้าด้านบวกด้วยการตำหนิเตียนหรือกล่าวหา ผู้พูดไม่ได้ใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* เพื่อแสดงการปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำ เพราะผู้พูดทราบดีอยู่แล้วว่าตนได้กระทำความผิดนั้นจริง แต่ผู้พูดมีเจตนาที่จะใช้รูปปฏิเสธดังกล่าวเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติในการแก้ตัว เพื่อลดระดับความรุนแรงของการกล่าวโทษหรือการตำหนิว่าความผิดพลาดหรือสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เกิดจากตัวเองทั้งหมด แต่เกิดจากเหตุปัจจัยอื่นร่วมด้วย เช่น การเขียนหนังสือไม่สวยไม่ใช่คุณลักษณะประจำตัวของเขา แต่เป็นเพราะมือเขาสั่นทำให้เขียนหนังสือไม่สวยในคราวนี้ และการที่แก้วแตกนั้นไม่ได้เกิดจากความตั้งใจของผู้พูดที่จะทำให้แก้วแตก แต่เป็นเพราะแก้วมีความลื่นจนทำให้เกิดสิ่งที่ไม่คาดฝันขึ้นคือแก้วแตก

6.2.6 การแสดงว่าสิ่งที่กำลังกล่าวถึงไม่มีความสำคัญ

นอกจากรูปปฏิเสธ *ma:j2* จะมีหน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังพบว่าผู้พูดสามารถใช้ *ma:j2* เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติแสดงว่าสิ่งที่กำลังกล่าวถึงไม่มีความสำคัญใด ๆ ดังตัวอย่าง

(22) 1 A: paj3 naj1 pa:4 mon5 ?

ไป ไหน ป้า มน

2 B: ma:j2, wa:6 ʔi4 paj3 la:t1 hit1.

ว่า จะ ไป ตลาด หน่อย

(Conversation 5)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนายระหว่างเฒ่ากับปีซึ่งเป็นเพื่อนบ้านกัน ในสถานการณ์นี้เฒ่าเห็นปีหรือป้ามกำลังเดินผ่านหน้าบ้านของตน จึงถามปีว่าจะไปไหน และปีกล่าวโต้ตอบว่า *ma:j2* ซึ่งหากพิจารณาในระดับผิวว่า *ma:j2* แสดงการปฏิเสธคำถามของเฒ่าก็จะดูเหมือนว่าปีไม่ได้ให้ความร่วมมือในการสนทนา และมีการละเมิดหลักการในการสนทนา ได้แก่ (1) การละเมิดหลักด้านปริมาณ กล่าวคือ ปีไม่ได้ให้ข้อมูลที่เฒ่าต้องการเพราะไม่ได้ตอบคำถามของเฒ่าว่าจะไปไหน (2) การละเมิดหลักด้านคุณภาพ กล่าวคือ ปีไม่ได้พูดเรื่องจริง และกำลังโกหกว่าไม่ได้ไปไหนทั้ง ๆ ที่เฒ่าเห็นว่าปีกำลังเดินผ่านหน้าบ้านของตนไปที่ไหนสักแห่ง และ (3) การละเมิดหลักด้านความสัมพันธ์ กล่าวคือ ปีไม่ได้พูดในสิ่งที่เกี่ยวข้อง และตอบไม่ตรงคำถาม จะเห็นได้ว่าคำถามของเฒ่าที่ถามว่า ‘ไปไหนป้ามน’ เป็นคำถามเปิด ซึ่งคำตอบควรจะเป็นชื่อสถานที่ที่ปีกำลังจะไป และไม่ใช่คำถามที่จะตอบรับหรือปฏิเสธว่า *ma:j2* ได้อย่างใด อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาต่อไปในระดับลึกจะเห็นว่าถ้อยคำที่ปีพูดหลัง *ma:j2* ว่า ‘ว่าจะไปตลาดหน่อย’ ทำให้ทราบว่าแท้จริงแล้วปียังคงให้ความร่วมมือในการสนทนาเป็นอย่างดี และรูปปฏิเสธดังกล่าวไม่ได้ใช้เพื่อปฏิเสธถ้อยคำของเฒ่า แต่ปีใช้ *ma:j2* เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติเพื่อบ่งชี้ว่าสิ่งที่ตนกำลังกระทำนั้นเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ไม่ได้มีความสำคัญแต่อย่างใด กล่าวคือ ในที่นี้ปีต้องการจะสื่อว่าตนไม่ได้จะไปไหนไกล และไม่ได้ทำอะไรที่พิเศษหรือผิดปกติแตกต่างไปจากที่เคยทำ เพียงแค่จะไปตลาดซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านเช่นเคยเท่านั้น เช่นเดียวกับตัวอย่างต่อไปนี้

(23) 1 A: ʔa:n3 raj1 nan2 ?

อ่าน อะไร นั้น

2 B: *ma:j2*, ʔa:n3 kha:w1 sak1 hit1. lɛ:5 wa:6 mi:5 kha:w1 raj1 man2.

อ่าน ข้าว สัก นิด ดู ว่า มี ข้าว อะไร บ้าง

(Conversation 6)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทสนทนาระหว่างเพื่อนสองคน ในสถานการณ์นี้เอหันมาเห็นว่ากำลังนั่งอ่านหนังสือพิมพ์ จึงถามว่าอ่านอะไร เพราะเขาสันนิษฐานว่าป้ออาจจะกำลังอ่านข่าวเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หากมองในระดับผิวว่าป้อใช้ *ma:j2* แสดงการปฏิเสธคำถามของเธอ ก็จะทำได้ดูเหมือนว่าป้อไม่ให้ความร่วมมือในการสนทนา และละเมิดหลักการในการสนทนา ได้แก่ (1) การละเมิดหลักด้านปริมาณ กล่าวคือ ป้อไม่ได้ให้ข้อมูลที่เอต้องการเพราะไม่ได้ตอบคำถามของเอว่าอ่านอะไร (2) การละเมิดหลักด้านคุณภาพ กล่าวคือ ดูเหมือนป้อกำลังโกหกกว่าไม่ได้อ่านอะไร ทั้ง ๆ ที่เอเห็นว่าป้อกำลังอ่านหนังสือพิมพ์ และ (3) การละเมิดหลักด้านความสัมพันธ์ กล่าวคือ ดูเหมือนว่าป้อไม่ได้พูดในสิ่งที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเห็นได้จากการตอบไม่ตรงคำถาม เนื่องจากคำถามที่ว่า ‘อ่านอะไรนั่น’ เป็นคำถามเปิด ไม่สามารถจะตอบรับหรือปฏิเสธว่า *ma:j2* ได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถ้อยคำที่ป้อพูดหลัง *ma:j2* ว่า ‘อ่านข้าวสุกนิด ดูว่ามีข้าวอะไรบ้าง’ จะทำให้ทราบว่าความจริงแล้วป้อยังคงให้ความร่วมมือในการสนทนา และป้อไม่ได้ใช้ *ma:j2* เพื่อปฏิเสธถ้อยคำของเธอ แต่ป้อใช้ *ma:j2* เพื่อทำหน้าที่เป็นดัชนีจ้นปฏิบัติที่แสดงว่าสิ่งที่กำลังกระทำนั้นเป็นเรื่องธรรมดาและไม่มีความสำคัญ กล่าวคือ ในที่นี้ป้อต้องการแสดงให้เอทราบว่า ตนไม่ได้อ่านเรื่องสำคัญอะไร สิ่งที่เขากระทำเป็นเพียงแค่การอ่านข่าวทั่ว ๆ ไป ไม่ได้ตั้งใจจะจะอ่านเรื่องใดเป็นพิเศษ เนื่องจากเขาเพียงแค่ต้องการสำรวจดูหรืออ่านผ่าน ๆ เท่านั้นว่าหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นมีข่าวใดบ้าง

จากตัวอย่างทั้งสองตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้ดูเหมือนผู้พูดจะไม่ได้ให้ความร่วมมือในการสนทนาโดยละเมิดหลักด้านปริมาณ หลักด้านคุณภาพ และหลักด้านความสัมพันธ์ในระดับผิว แต่ความจริงแล้วผู้พูดยังคงให้ความร่วมมือในการสนทนาเป็นอย่างดี เพียงแต่ผู้พูดคิดว่าสิ่งที่ตนกำลังกล่าวถึงนั้นไม่มีความสำคัญหรือ หรือไม่ใช่วิธีพิเศษที่ควรใส่ใจมากนัก

7. สรุปและอภิปรายผล

นอกจาก *ma:j2* จะเป็นรูปปฏิเสธที่ใช้ปฏิเสธว่าสิ่งใดไม่จริง หรือแสดงการแย้งความในภาษาไทยนครศรีธรรมราชแล้ว การศึกษานี้ทำให้พบว่า ผู้พูดสามารถใช้ *ma:j2* เพื่อทำหน้าที่เป็นดัชนีจ้นปฏิบัติในบริบทการสนทนาแบบกันเองเพื่อประสานความเข้าใจในการสนทนา ทำให้การสนทนาดำเนินต่อไปได้ และเป็นที่น่าสนใจตรงกัน โดยผู้พูดใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* เพื่อทำหน้าที่เป็นดัชนีจ้นปฏิบัติใน 2 ด้าน คือ (1) หน้าที่ด้านตัวบท (textual function) มี 2 หน้าที่ ได้แก่ การแก้ไขถ้อยคำที่กล่าวไปแล้ว และการตัดบทการสนทนา โดยการแก้ไขถ้อยคำที่กล่าวไปแล้วอาจจะเกิดขึ้นได้ใน 2 กรณี คือ เกิดขึ้นภายในผลัดการสนทนาของผู้พูดคนเดียวกัน หรือเกิดขึ้นในผลัดต่อไปซึ่งผู้พูดเพิ่งนึกออกหลังจากที่จบผลัดของตนไปแล้วก็เป็นได้ (2) หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ (interactional function) มี 6 หน้าที่ ได้แก่ การให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือเสริมความ การแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้ร่วมสนทนาการแสดงความเห็นด้วยกับผู้ร่วมสนทนา การยืนยัน การแก้ตัว และการแสดงว่าสิ่งที่กล่าวถึงไม่มีความสำคัญ

การค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของบรินต์ (Brinton 1996) ที่ได้กล่าวถึงหน้าที่ของดัชนีจ้นปฏิบัติใน 2 ด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของลี-โกลด์แมน (Lee-Goldman 2011) ที่พบว่ารูปปฏิเสธ *no* ในภาษาอังกฤษสามารถทำหน้าที่เป็นดัชนีจ้นปฏิบัติในการสนทนาได้ เช่น การแก้ไขความเข้าใจผิด รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของหวังและคณะ

(Wang, Tsai, and Ling 2007) ซึ่งศึกษารูปปฏิเสธ *meiyou* 'no' ที่ใช้ในบทสนทนาของผู้พูดภาษาจีนกลางในไต้หวัน พบว่ารูปปฏิเสธ *meiyou* สามารถทำหน้าที่ดัชนีวัจนปฏิบัติอันหลากหลายในภาษาจีนกลางในไต้หวัน เช่น การแก้ไขสิ่งที่กล่าวไปแล้ว การให้ข้อมูล และการแก้ไขความเข้าใจผิด เป็นต้น

ผู้วิจัยยังพบว่าข้อค้นพบที่ได้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยรูปปฏิเสธ *meiyou* 'no' ของหวังและคณะที่กล่าวว่า แม้รูปปฏิเสธจะยังคงมีความหมายหลักหรือความหมายทางอรรถศาสตร์ที่แสดงการปฏิเสธ แต่ผู้พูดภาษาจีนกลางในไต้หวันมีเจตนาที่จะใช้รูปปฏิเสธ *meiyou* เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติเพื่อประสานความเข้าใจในการสนทนาตามที่กล่าวไว้ข้างต้น เช่นเดียวกับรูปปฏิเสธ *maj2* ที่ทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติในบทสนทนาแบบกันเองในภาษาไทยนครศรีธรรมราชบางส่วนที่ยังแสดงความหมายหลักหรือความหมายประจำคำที่เป็นการปฏิเสธดังปรากฏในข้อมูลตัวอย่างข้างต้น นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้พูดสามารถนำ *maj2* มาใช้เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติแสดงปฏิสัมพันธ์กับผู้ร่วมสนทนา ซึ่งอาจมีความหมายหรือทำหน้าที่ไปในทิศทางตรงข้ามกับความหมายประจำคำที่แสดงการปฏิเสธโดยสิ้นเชิง เช่น การใช้รูปปฏิเสธ *maj2* เพื่อทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติแสดงว่าผู้พูดเห็นด้วยกับผู้ฟังและแสดงการยืนยันกับผู้ร่วมสนทนาว่าจะไม่กระทำในสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนาไม่ต้องการ เป็นต้น

นอกจากนี้ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยังทำให้เห็นว่า ผู้พูดภาษาไทยนครศรีธรรมราชไม่ได้ใช้รูปปฏิเสธ *maj2* เพื่อแสดงความหมายปฏิเสธตามความหมายประจำคำอันเป็นหน้าที่หลักของคำปฏิเสธแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ผู้พูดยังใช้รูปปฏิเสธเพื่อทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติในการสนทนาที่แม้ในระดับผิวจะดูเหมือนผู้พูดจะไม่ได้ยึดหลักการในการให้ความร่วมมือในการสนทนา (Cooperative Principle) ที่กริช (Grice 1975) เสนอไว้ และดูเหมือนจะมีการละเมิดหลักในด้านต่าง ๆ เช่น หลักด้านปริมาณ หลักด้านคุณภาพ และหลักด้านความสัมพันธ์ดังที่กล่าวมาแล้วในตัวอย่างข้างต้น แต่ในระดับลึกแล้วจะเห็นว่า ผู้พูดยังคงให้ความร่วมมือในการสนทนา ทั้งยังคงมีความตระหนักในเรื่องหลักต่าง ๆ โดยเฉพาะหลักด้านความสัมพันธ์ ซึ่งกริชจัดให้เป็นหลักย่อยของหลักการให้ความร่วมมือในการสนทนา ในขณะที่วิลสันและสเปอร์เบอร์ (Wilson and Sperber 2006, 607) เสนอว่าเป็นหลักที่มีความสำคัญที่สุดในการสนทนาด้วยแนวคิดที่ว่าผู้ร่วมสนทนาจะพูดในสิ่งที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ดังนั้นการใช้รูปปฏิเสธ *maj2* โดยไม่ได้แสดงวัจนกรรมปฏิเสธจึงไม่ได้หมายความว่าผู้พูดไม่ได้ตระหนักเรื่องหลักการให้ความร่วมมือในการสนทนา ความจริงแล้วผู้พูดยังคงให้ความร่วมมือในการสนทนาและยังคงตระหนักเรื่องการพูดในสิ่งที่เกี่ยวข้อง เพียงแต่ผู้พูดมีเจตนาอื่นในการสื่อสาร (Leech 1983, 100; Givón 1975 as cited in Bernini and Ramat 1996, 4; Horn 2010, 1) กล่าวคือ ผู้พูดต้องการที่จะใช้รูปปฏิเสธเพื่อทำหน้าที่อื่น ซึ่งในที่นี้คือหน้าที่การเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติแสดงวัจนกรรมอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการปฏิเสธในบริบทการสนทนาดังได้กล่าวแล้วข้างต้น

นอกจากจะพบว่ามีการใช้รูปปฏิเสธเพื่อทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติเพราะผู้พูดมีความตระหนักเรื่องการให้ความร่วมมือในการสนทนาและความเกี่ยวข้องในการสนทนาแล้ว ยังพบว่าในขณะที่มีการสนทนานั้น ผู้พูดยังมีความตระหนักเรื่องหน้าและคุณภาพซึ่งเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของชาวเอเชียเช่นกัน ในการศึกษารูปปฏิเสธ *maj2* ในทางวัจนปฏิบัติครั้งนี้พบว่า ส่วนใหญ่ผู้พูดใช้รูปปฏิเสธโดยไม่มีเจตนาที่จะปฏิเสธหรือโต้แย้ง แต่ผู้พูดมีเจตนาที่จะใช้รูปปฏิเสธเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติเพื่อประสานความเข้าใจกับผู้ร่วมสนทนา และพยายามทำให้การสนทนาดำเนินต่อไปได้อย่างประสานสอดคล้องกัน ดังนั้น การใช้รูปปฏิเสธ *maj2* ทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติด้านตัวบท 1 หน้าที่ ได้แก่ การแก้ไขถ้อยคำที่กล่าวไปแล้ว และหน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์อีก 6 หน้าที่ ได้แก่ การให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือเสริมความ การแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้ร่วมสนทนา การแสดงว่าเห็นด้วยกับผู้ร่วมสนทนา การยืนยัน การแก้ตัว และการแสดงว่าสิ่งที่กำลังกล่าวถึงไม่มีความสำคัญ ซึ่งหน้าที่การเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติของ *maj2* ทั้ง 7 หน้าที่นี้แสดงให้เห็นว่าผู้พูดต้องการรักษาคุณภาพเพราะมีความตระหนักเรื่องหน้า มีความพยายามในการรักษาหน้า ตลอดจนลดการคุกคามหน้าที่ของผู้พูดและของผู้ฟังในขณะที่มีการสนทนา ในที่นี้จะเห็นว่าผู้วิจัยจัดให้การแก้ตัวเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติแสดงการประสานความเข้าใจในกลุ่มนี้เช่นกัน เนื่องจากพบว่าหลังจากผู้พูดถูกคุกคามหน้าด้านบวกด้วยการถูกตำหนิหรือกล่าวหาแล้ว ผู้พูดได้พยายามประสานความเข้าใจกับผู้ร่วมสนทนาด้วยการพยายามทำให้

คำตำหนินั้นลดความรุนแรงลงด้วยการแก้ตัว กล่าวคือ ผู้พูดเลือกที่จะคุกคามหน้าด้านลบของตนเองด้วยการกล่าวแก้ตัว เพื่อลดความรุนแรงของการคุกคามหน้าบวกที่ผู้ร่วมสนทนาได้ตำหนิตนในผลัดก่อนหน้านั้น และทำให้ผู้ที่กล่าวตำหนิตนให้อภัยและลดการถือสาหาความตน ส่วนหน้าที่ด้านตัวบทอีก 1 หน้าที่ คือ การตัดบทหรือการขัดจังหวะเพราะผู้พูดไม่สนใจหรือไม่ให้ความสำคัญในสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนาถ่าวนั้นดูเป็นการกระทำที่คุกคามหน้าด้านบวกของผู้ฟังอย่างชัดเจน และอาจทำให้ผู้ร่วมสนทนาไม่พอใจได้ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมองว่าการตัดบทในกลุ่มผู้ร่วมสนทนาที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันดีอาจจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาความไม่พอใจหรือเสียหน้าได้มากเท่ากับในกลุ่มผู้ร่วมสนทนาที่ไม่คุ้นเคยกัน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาต่อไปจะเห็นว่าผู้ที่พูดกล่าวตัดบทผู้ร่วมสนทนานั้นเป็นเพราะผู้พูดเห็นว่าการสนทนาไม่ได้ดำเนินไปในทิศทางที่ตนต้องการ เช่น มีการพูดนอกเรื่อง หรือมีการตอบไม่ตรงคำถาม ผู้พูดจึงพยายามทำให้การสนทนากลับมาสู่ประเด็นหรือเรื่องที่ตนต้องการด้วยการตัดบทดังกล่าว

นอกจากนี้ แม้ *mai* และ *mai2* จะเป็นรูปภาษาแสดงการปฏิเสธเหมือนกันในภาษาไทย โดย *mai* เป็นรูปปฏิเสธที่ใช้ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ในขณะที่ *mai2* เป็นรูปปฏิเสธของภาษาไทยนครศรีธรรมราชและภาษาไทยถิ่นใต้อื่น ๆ แต่ผู้วิจัยพบว่ารูปปฏิเสธทั้งสองรูปนี้มีทั้งความเหมือนและความต่างกัน กล่าวคือ รูปปฏิเสธ *mai2* ในภาษาไทยนครศรีธรรมราชมีความหมายทางอรรถศาสตร์และการปรากฏทางวากยสัมพันธ์ที่เหมือนกับรูปปฏิเสธ *mai* ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ในงานวิจัยของรุจิรา (Rujira 2016) กล่าวคือ รูปปฏิเสธทั้งสองรูปมีความหมายประจำคำแสดงการปฏิเสธ และจะปรากฏในผลัดที่เป็นการโต้ตอบการสนทนา ส่วนเรื่องหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติ นั้นพบว่ารุจิราได้เรียกรูปปฏิเสธ *mai* ทั้งหมดว่า ดัชนีวัจนปฏิบัติ แต่กล่าวว่ารูปปฏิเสธ *mai* มีหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติ 2 ประเภทใหญ่ คือ (1) หน้าที่เด่น หมายถึงหน้าที่อื่น ๆ ที่ไม่ใช่การปฏิเสธ ได้แก่ การปิดบังความจริง การชิงผลัด การตัดบท และการห้าม และ (2) หน้าที่เสริม หมายถึงหน้าที่ของรูปปฏิเสธที่ยังคงมีความหมายปฏิเสธในทางอรรถศาสตร์ แต่ผู้พูดเลือกใช้ *mai* ในแง่มุมอื่นด้วย โดยหน้าที่เสริมนี้จัดเป็นความหมายเสริมของความหมายหลักแสดงการปฏิเสธ ได้แก่ การแก้ไขสิ่งที่กล่าวไปแล้ว การยืนยัน และการไม่ยอมรับ โดยรุจิราเรียกรูปปฏิเสธ *mai* ในประเภทที่สองนี้ว่า “ดัชนีวัจนปฏิบัติ” ในขณะที่ผู้วิจัยมองว่า รูปปฏิเสธ *mai* ทั้งสองประเภดังกล่าวล้วนสามารถจัดเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติได้ เนื่องจากผู้พูดใช้ *mai* ในการโต้ตอบผลัดการสนทนาตามแนวคิดของบรินต์ (Brinton 1996) กับไอจ์เมอร์และไอจ์เมอร์-แวนเดนเบอร์เกน (Aijmer and Simon-Vandenberg 2006, 3) ที่เสนอให้เรียกรูปภาษาที่ทำหน้าที่ในระดับที่สูงกว่าวากยสัมพันธ์เหล่านี้ว่า “ดัชนีวัจนปฏิบัติ” ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงจัดให้รูปปฏิเสธ *mai2* ที่ปรากฏในผลัดที่เป็นการโต้ตอบการสนทนาทั้งหมดทั้งที่ยังคงมีความหมายแสดงการปฏิเสธและสื่อความหมายหรือแสดงวัจนกรรมอื่นในการสนทนาเป็นดัชนีวัจนปฏิบัติทั้งสิ้น

เมื่อพิจารณาความเหมือนและความแตกต่างของหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติของรูปปฏิเสธทั้งสองต่อไป พบว่ารูปปฏิเสธ *mai* ในภาษาไทยกรุงเทพฯ มีหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติ 2 ประเภท คือ (1) หน้าที่เด่น 4 หน้าที่ ได้แก่ การปิดบังความจริง การชิงผลัด การตัดบท การห้าม และ (2) หน้าที่เสริมอีก 3 หน้าที่ ได้แก่ การแก้ไขสิ่งที่กล่าวไปแล้ว การยืนยัน และการไม่ยอมรับ รวมเป็นหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติทั้งสิ้น 7 หน้าที่ตามที่กล่าวแล้วข้างต้น ส่วนงานวิจัยนี้ซึ่งแบ่งประเภทดัชนีวัจนปฏิบัติตามแนวคิดของบรินต์ดังกล่าวข้างต้น พบว่าดัชนีวัจนปฏิบัติ *mai2* ในภาษาไทยนครศรีธรรมราชมีหน้าที่ในการสนทนา 2 หน้าที่หลัก คือ (1) หน้าที่ด้านตัวบท ประกอบด้วย 2 หน้าที่ย่อย ได้แก่ การแก้ไขถ้อยคำที่กล่าวไปแล้วและการตัดบท และ (2) หน้าที่ด้านบุคลลสัมพันธ์ ประกอบด้วย 6 หน้าที่ย่อย ได้แก่ การให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือเสริมความ การแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้ร่วมสนทนา การแสดงว่าเห็นด้วยกับผู้ร่วมสนทนา การยืนยัน การแก้ตัว และการแสดงว่าสิ่งที่กำลังกล่าวถึงไม่มีความสำคัญ รวมทั้งสิ้น 8 หน้าที่ จะเห็นได้ว่า *mai* และ *mai2* มีทั้งหน้าที่ที่เหมือนและต่างกัน หน้าที่ที่เหมือนกันมี 3 หน้าที่ คือ (1) การตัดบท (2) การแก้ไขสิ่งที่กล่าวไปแล้ว และ (3) การยืนยัน แต่จากข้อมูลเท่าที่รวบรวมได้ในงานวิจัยนี้ ยังไม่พบข้อมูล *mai2* ที่ทำหน้าที่ในการปิดบังความจริง การชิงผลัด การห้าม และการไม่ยอมรับตามที่ปรากฏในงานวิจัยของรุจิรา (Rujira 2016) และในขณะเดียวกันก็พบว่า *mai2* มีหน้าที่ที่ต่างจากรูปปฏิเสธ *mai* ถึง 4 หน้าที่ ได้แก่ (1) การให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือเสริมความ

(2) การแก้ไขความเข้าใจผิดของผู้ร่วมสนทนา (3) การแสดงว่าเห็นด้วยกับผู้ร่วมสนทนา (3) การแก้ตัว และ (4) การแสดงว่าสิ่งที่กำลังกล่าวถึงไม่มีความสำคัญ งานวิจัยของรุจิรา (Rujira 2016, 171-177, 207) กล่าวไว้ว่า การแก้ตัวและการแสดงว่าสิ่งที่กำลังกล่าวถึงไม่มีความสำคัญเป็นหน้าที่ของรูปปฏิเสธ *เปล่า* โดยพบว่าผู้พูดจะใช้ *เปล่า* ในกรณีที่ต้องการปฏิเสธหรือหักล้างมูลบทของผู้ร่วมสนทนาที่มีมาก่อนแล้วเท่านั้น หากไม่มีมูลบทปรากฏมาก่อนหน้านั้น ผู้พูดจะไม่ใช้ *เปล่า* ในการปฏิเสธ แต่จะใช้ *ไม่* แทน แต่เนื่องจากภาษาไทยถิ่นใต้ รวมทั้งภาษาไทยนครศรีธรรมราชไม่ได้ใช้ *plaw3* ‘เปล่า’ ในการปฏิเสธเช่นในภาษาไทยกรุงเทพฯ แต่จะใช้ *plaw3* เพื่อสื่อความหมายว่า ‘ว่าง’ หรือ ‘ไม่มีสิ่งอื่นใดนอกจากตัวเอง’ เช่น *klɔːŋ4 plaw3* ‘กล่องเปล่า’ และ *na:m7 plaw3* ‘น้ำเปล่า’ เป็นต้น ดังนั้นการวิจัยนี้จึงทำให้เห็นว่า ผู้พูดภาษาไทยนครศรีธรรมราชได้ใช้ *ma:j2* เพื่อทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติแสดงการแก้ตัวและการแสดงว่าสิ่งที่กำลังกล่าวถึงไม่มีความสำคัญ ไม่ใช่ *plaw3* ใดๆก็ดี ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หากได้มีการเก็บข้อมูลบทสนทนาที่มากขึ้นในอนาคตข้างหน้า อาจทำให้เห็นปรากฏการณ์การใช้รูปปฏิเสธ *ma:j2* ในการทำหน้าที่เป็นดัชนีวัจนปฏิบัติที่หลากหลายยิ่งขึ้นในภาษาไทยนครศรีธรรมราช

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- Jantima Angkapanichkit จันทิมา อังคพนิชกิจ. 2018. *Kan Wikhro Kho Khwam* การวิเคราะห์ข้อความ [Discourse Analysis] (2nd ed.). Bangkok: Thammasat University Press.
- Kritsadawan Hongladarom, & Theeranuch Chokesuwanich กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ และธีรณัฐ โชคสุวณิช. 2008. *Watchanapatibatsat* วจนปฏิบัติศาสตร์ [Pragmatics]. Bangkok: Research and Publication Division, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Rujira Bumrungkarn รุจิรา บำรุงกาญจน์. 2016. “Khunnasombat thang Wagayasamphan Utthasat lae Watchanapatibat khong Rup Patiset Mai lae Plao nai Phasa Thai” คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ อรรถศาสตร์ และวจนปฏิบัติของรูปปฏิเสธ *ไม่* และ *เปล่า* ในภาษาไทย [Syntactic, Semantic, and Pragmatic Properties of Negative Forms /māj/ and /plàaw/ in Thai]. Doctoral Thesis, Chulalongkorn University.
- Rujira Suwannoy รุจิรา สุวรรณน้อย. 1998. “Datchani-paritchet nai Bot Sonthana Baep Kan-eng nai Phasa Thai Nakhon Si Thammarat” ดชนีปริจเฉทในบทสนทนาแบบกันเองในภาษาไทยนครศรีธรรมราช [Discourse Markers in Casual Conversations in Nakhon Si Thammarat Thai]. Master Thesis, Chulalongkorn University.
- The Royal Institute ราชบัณฑิตยสถาน. 2010. *Potchananukrom Sap Phasasat (Phasasat Prayuk)* พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์) [Dictionary of Linguistics (Applied Linguistics)]. Bangkok: The Royal Institute.
- Wilaiwan Dumrak วิไลวรรณ ดำรักษ์. 1970. “Rabop Nuay Siang nai Phasa Thai Thin Nakhon Si Thammarat” ระบบหน่วยเสียงในภาษาไทยถิ่นนครศรีธรรมราช [The Phonemic System of the Nakhon Si Thammarat Thai]. Master Thesis, Chulalongkorn University.

ภาษาต่างประเทศ

- Aijmer, K., & Simon-Vandenberg, A.-M. (Eds.). 2006. *Pragmatic Markers in Contrast*. Amsterdam: Elsevier.
- Andersen, G., & Fretheim, T. (Eds.). 2000. *Pragmatic Markers and Propositional Attitude*. Amsterdam: John Benjamins.
- Austin, John L. 1962. *How to Do Things with Words*. London: Oxford University Press.
- Bernini, G., & Ramat, P. 1996. *Negative Sentences in the Languages of Europe*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Bhamoraput, Amara. 1972. “Final Particles in Thai.” Master Thesis, Brown University.
- Brinton, Laurel J. 1996. *Pragmatic Markers in English: Grammaticalization and Discourse Functions*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Brown, P., & Levinson, S. C. 1987. *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cooke, Joseph R. 1989. Thai Sentence Particles: Forms, Meanings, and Formal-Semantic Variations. *Papers in Southeast Asian Linguistics No.12, Thai Sentence Particles and Other Topics* 12: 1-90.

- Grice, Paul. 1975. Logic and Conversation. In *Syntax and Semantics 3: Speech Acts*, Peter Cole, & Jerry Morgan, eds., 41-58. New York: Academic Press.
- Halliday, M. A. K. 2004. *An Introduction to Functional Grammar* (3rd ed.). London: Hodder Education.
- Horn, Laurence R. (Ed.). 2010. *The Expression of Negation*. New York: de Gruyter Mouton.
- Leech, Geoffrey. 1983. *Principles of Pragmatics*. London: Longman.
- Lee-Goldman, Russell. 2011. No as a Discourse Marker. *Journal of Pragmatics* 43: 2627-2649.
- Noss, Richard. 1964. "Thai Reference Grammar." Doctoral Dissertation, Yale University.
- Saville-Troike, Muriel. 2003. *The Ethnography of Communication: An Introduction* (3rd ed.). New York: Blackwell.
- Searle, John. 1970. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tomlin, R. S., Forrest, L., Pu, M. M., & Kim, M. H. 2011. Discourse Semantics. In *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction* (2nd ed.), ed. Teun A. Van Dijk, 37-63. London: Sage.
- Wang, Y.-F., Tsai, P.-H., & Ling, M.-Y. 2007. From Informational to Emotive Use: Meiyau ('no') as a Discourse Marker in Taiwan Mandarin Conversation. *Discourse Studies* 9(5): 645-669.
- Wilson, D., & Sperber, D. 2006. Relevance Theory. In *The Handbook of Pragmatics*, Laurence R. Horn, & Gregory Ward, eds., 607-632. Hong Kong: Blackwell.

ภาคผนวก

1. การถ่ายทอดเสียงข้อมูลสนทนา

การถ่ายทอดเสียงข้อมูลการสนทนาอ้างอิงตามระบบหน่วยเสียงในภาษาไทยนครศรีธรรมราชของวิไลวรรณ คำรักษ์ (Wilaiwan 1970, 4-7) ดังนี้

1.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ

หน่วยเสียงพยัญชนะแบ่งเป็น 3 ชุด คือ หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวมี 22 หน่วย (ตารางที่ 1) หน่วยเสียงพยัญชนะประสมมี 13 หน่วย (ตารางที่ 2) และหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายมี 9 หน่วย (ตารางที่ 3) ดังนี้

ตารางที่ 1 หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวในภาษาไทยนครศรีธรรมราช

ลักษณะของ หน่วยเสียง	ที่เกิด								
	ริม ฝีปาก	หลังฟัน	ปุ่ม เหงือก	ปุ่ม เหงือก และ เพดาน แข็ง	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	ริม ฝีปาก ล่างและ ฟันบน	ช่องว่าง ระหว่าง เส้นเสียง	ริม ฝีปาก ทั้งสอง และ เพดาน อ่อน
ระเบิด	p b ph	t th	d			k kh		ʔ	
นาสิก	m		n		ŋ	ŋ			
ข้าง			l						
สับดปลายลิ้น			r						
เสียดแทรก		s					f	h	
กึ่งเสียดแทรก				c ch					
กึ่งสระ					j				w

ตารางที่ 2 หน่วยเสียงพยัญชนะประสมในภาษานครศรีธรรมราช

pl pr		tr	kl kr kw
phl phr			khl khr khw
	ml mr		

ตารางที่ 3 หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาไทยนครศรีธรรมราช

หน่วยเสียงระเบิด	-p	-t			-k	-ʔ
หน่วยเสียงนาสิก	-m		-n		-ŋ	
หน่วยเสียงกึ่งสระ	-w			-j		

1.2 หน่วยเสียงสระ

หน่วยเสียงสระมี 2 ชุด คือ หน่วยเสียงสระเดี่ยวมี 18 หน่วย (ตารางที่ 4) และหน่วยเสียงสระประสมมี 3 หน่วย คือ (1) ie (2) ue และ (3) oe

ตารางที่ 4 หน่วยเสียงสระเดี่ยวในภาษาไทยนครศรีธรรมราช

หน่วยเสียง สระ	ริมฝีปากเหยียด		ริมฝีปากไม่ห่อ		ริมฝีปากห่อ	
	สระหน้า		สระกลาง		สระหลัง	
	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว
สระสูง	i	i:	u	u:	u	u:
สระกึ่งสูง	e	e:	ə	ə:	o	o:
สระกึ่งต่ำ	ɛ	ɛ:			ɔ	ɔ:
สระต่ำ			a	a:		

1.3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์

หน่วยเสียงวรรณยุกต์มี 7 หน่วย ดังนี้

1) หน่วยเสียงสูง-ขึ้น-ตก	ใช้เลข 1 แสดง
2) หน่วยเสียงสูง-ระดับ	ใช้เลข 2 แสดง
3) หน่วยเสียงกลาง-ขึ้น	ใช้เลข 3 แสดง
4) หน่วยเสียงกลาง-ระดับ	ใช้เลข 4 แสดง
5) หน่วยเสียงต่ำ-ตก	ใช้เลข 5 แสดง
6) หน่วยเสียงต่ำ-ขึ้น	ใช้เลข 6 แสดง
7) หน่วยเสียงต่ำ-ระดับ	ใช้เลข 7 แสดง

ผู้วิจัยได้ใช้ตัวเลข 1 ถึง 7 แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ต่าง ๆ กำกับหลังพยางค์เพื่อบอกระดับเสียง เช่น *su:ŋ1* ‘สูง’ และ *pen3* ‘เป็น’ แต่ในกรณีที่เป็นการถ่ายทอดเสียงวรรณยุกต์ของกลุ่มคำเสริม (particle) เช่น คำอุทาน และคำลงท้าย ซึ่งมักมีระดับเสียงที่ไม่คงที่และสามารถแปรตามอารมณ์และความรู้สึกของผู้พูดนั้น ผู้วิจัยจะถ่ายทอดเสียงวรรณยุกต์โดยใช้ตัวเลขยก 2 หลักหลังคำเสริมดังกล่าวตามที่รุจิรา สุวรรณน้อย (Rujira 1998, 35) ได้เสนอไว้ เช่น *na*⁴⁵ และ *kha*²¹ เป็นต้น

1.4 ชุดเครื่องหมายและสัญลักษณ์พิเศษ

ชุดเครื่องหมายและสัญลักษณ์พิเศษที่ใช้ในการถ่ายทอดข้อมูลบทสนทนามีดังต่อไปนี้

- 1 หมายเลขแสดงบรรทัด ปรากฏหน้าข้อมูลสนทนา
- :
- = แสดงการลากเสียงยาว
- = แสดงความต่อเนื่องของถ้อยคำแบบไม่มีช่องว่าง (gap) ระหว่างคำพูดของผู้ร่วมสนทนา
- ? ปรากฏท้ายถ้อยคำที่เป็นคำถาม
- ! ปรากฏท้ายถ้อยคำ แสดงการหยุดด้วยทำนองเสียงสูงมากเป็นพิเศษ เช่น การอุทาน หรือการแสดงความตกใจ
- [] แสดงการพูดซ้อน (มักใช้ในกรณีที่เป็นการพูดแทรก การขัดจังหวะในการพูด) โดยวงเล็บเปิดแสดงจุดเริ่มต้นของการพูดซ้อนที่ตรงกับผู้ร่วมสนทนาอีกคน
- , ปรากฏท้ายถ้อยคำแสดงความต่อเนื่องของทำนองเสียง
- (.) ช่วงหยุดสั้น ๆ (small pause)
- .
- . ปรากฏท้ายถ้อยคำแสดงการปิดการสนทนา หรือหยุดทำนองเสียง
- (ถ้อยคำ) ถ้อยคำในวงเล็บเดี่ยวแสดงกิริยาท่าทางของผู้พูด